

MinisterievanPropaganda.org

LENIN

Revolutionair avonturisme

Uitgeverij PROGRES

Proletariärs aller landen, vereinigt u!

LENIN

Revolutionair avonturisme

Een bundel artikelen

Uitgeverij Progres
Moskou 1979

INHOUD

Revolutionair avonturisme	7
De fundamentele stelling tegen de sociaal-revolutionairen . .	32
Over de taken van de sociaal-democratische beweging . . .	37
Nieuwe gebeurtenissen en oude vraagstukken	39
<i>Aantekeningen</i>	47

© Nederlandse vertaling.
Uitgeverij Progres 1979

Gedrukt in de USSR

Л 10102-772
014(01)-79 445-79

0101020000

REVOLUTIONAIR AVONTURISME¹

I

Wij leven in stormachtige tijden, waarin de geschiedenis van Rusland met zevenmijlslaarzen voorwaarts schrijdt en waarin elk jaar soms meer betekent dan decennia van vreedzame perioden. De balans van de halve eeuw die is verstreken sinds de hervormingen² wordt opgemaakt en er worden fundamenteën gelegd voor de maatschappelijke en politieke bouwwerken, die voor vele, vele komende jaren het lot van ons hele land zullen bepalen. De revolutionaire beweging maakt weer een verbazingwekkende groei door en 'onze richtingen' rijpen (en verwelken) in een ongehoord tempo. Richtingen die in de klassenstructuur van een zich zo snel ontwikkelend kapitalistisch land als Rusland wortel hebben geschoten vinden vrijwel meteen 'hun juiste plaats' en zoeken hun weg naar de klassen waarmee zij verbonden zijn. Een voorbeeld: de evolutie van de heer Stroewe³, over wie de revolutionaire arbeiders pas anderhalf jaar geleden het voorstel hebben gedaan om hem het masker van marxist 'van zijn gezicht te trekken' en die nu reeds geheel uit eigen beweging zonder masker als leider (of bediende?) is opgetreden van de liberale landheren, die zo pralen met hun gehechtheid aan de grond en met hun nuchtere oordeel. Die richtingen daarentegen, die slechts de traditionele onstandvastigheid in de opvattingen van onduidelijk bepaalde tussenlagen van de intelligentia tot uitdrukking brengen, proberen om de toenadering tot

bepaalde klassen te vervangen door een houding, die al schreeuweriger wordt naarmate de gebeurtenissen zich luider uiten. 'Lawaai, broeder, lawaai' – zo luidt de leuze van vele revolutionair gezinde mensen, die worden meege-sleept door de draaikolk van de gebeurtenissen en die noch theoretische, noch maatschappelijke wortels hebben.

Tot deze 'lawaaierige' richtingen behoren ook de 'sociaal-revolutionairen', wier ware gezicht steeds duidelijker aan de dag treedt. En het is werkelijk de hoogste tijd, dat het proletariaat dit gezicht eens oplettend in ogenschouw neemt en zich duidelijk rekenschap geeft van wat deze mensen in werkelijkheid zijn, die zijn vriendschap met des te meer ijver zoeken hoe meer zij voelen dat zij als een speciale richting, zonder nauwe voeling met de werkelijke revolutionaire klasse van de maatschappij, geen reden van bestaan hebben.

Drie omstandigheden hebben er vooral toe bijgedragen, dat het ware gezicht van de sociaal-revolutionairen aan het licht kwam. Dat is dan allereerst de scheuring tussen de revolutionaire sociaal-democratie en het opportunisme, dat zijn kop opsteekt onder het vaandel van een 'kritiek aan het marxisme'. In de tweede plaats de moord op Sipjagin⁴ door Balmasjew en de nieuwe wisseling van stemming bij sommige revolutionairen ten gunste van de terreur. In de derde plaats en hoofdzakelijk de meest recente beweging onder de boeren, die de mensen die gewoontegetrouw tussen twee stoelen zitten en die geen enkel program hebben, heeft gedwongen om *post factum** in de openbaarheid te treden met iets dat een zekere gelijkenis met een program vertoont. Laten we deze drie omstandigheden nu eens onderzoeken, overigens met het voorbehoud, dat wij de hoofdpunten van de bewijsvoering in een kranteartikel slechts in het kort kunnen schetsen en er waarschijnlijk grondiger op in zullen moeten gaan in een tijdschrift of een brochure.

Met een principieel-theoretische verklaring zijn de sociaal-revolutionairen pas in de openbaarheid gekomen in nummer 2 van de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii'⁵, en wel met een niet ondertekend hoofdartikel onder de kop 'De internatio-

nale ontwikkeling en de crisis van het socialisme'. Wij kunnen dit artikel zeer warm aanbevelen bij iedereen die een duidelijke voorstelling wil hebben van volledige theoretische principeloosheid en wankelmoedigheid (en tevens van de kunst om deze te verhullen achter retorische uitbarstingen). De hele inhoud van dit hoogst opmerkelijke artikel kan in een paar woorden worden weergegeven. Het socialisme is een wereldmacht geworden en in het socialisme (=marxisme) treedt nu een scheuring op als gevolg van de oorlog der revolutionairen (de 'orthodoxen') tegen de opportunisten (de 'critici'). Wij, de sociaal-revolutionairen, hebben 'natuurlijk' nooit gesympathiseerd met het opportunisme, maar we staan te dansen en te springen van vreugde over de 'kritiek' die ons van het dogma heeft bevrijd; wij op onze beurt willen dit dogma ook aan een revisie onderwerpen – en hoewel wij (behalve burgerlijk-opportunistische kritiek) nog geen spoor van kritiek hebben laten zien, hoewel wij ook nog niet het geringste aan een revisie hebben onderworpen, moet dit vrij zijn van welke theorie dan ook ons toch worden aangerekend als een uitgesproken verdienste. Dat moet ons des te meer als een verdienste worden aangerekend, omdat wij als mensen die vrij zijn van iedere theorie, vastbesloten opkomen voor een totale eenheid en alle principieel-theoretische disputen ten scherpste veroordelen. 'Een serieuze revolutionaire organisatie,' zo verzekert de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' (nr. 2, blz. 127) ons dooernstig, 'zou afzien van de oplossing van strijdvragen rond de maatschappelijke theorie, die eeuwig onvrede tot gevolg hebben, hetgeen de theoretici natuurlijk niet mag verhinderen om er een oplossing voor te zoeken' – of eenvoudiger: de schrijver mag schrijven zo het uitvalt, de lezer mag lezen zoals het uitvalt, maar ondertussen verheugen wij ons op de leeggekomen plaats zolang de anderen ruzie maken.

Van een serieuze analyse van deze afwijking van het socialisme (alleen al wegens de disputen) kan natuurlijk geen sprake zijn. Naar onze mening legt de crisis binnen het socialisme alle ook maar enigszins serieuze socialisten juist de verplichting op een verhoogde opmerkzaamheid aan de theorie te besteden, standvastiger een streng bepaalde houding aan te nemen en zich scherper af te grenzen van de weifelende

* achteraf – Red.

en onbetrouwbare elementen. Maar naar de mening van de sociaal-revolutionairen is het voor ons als Russen, terwijl 'zelfs de Duitsers' onder elkaar verdeeld zijn en van elkaar wegllopen, nu juist gods eigen wil dat wij er trots op moeten zijn dat we zelf niet weten welke kant wij opdrijven. Naar onze mening verliest een revolutionaire stroming, als de theorie ontbreekt, haar bestaansrecht en is ze vroeg of laat onherroepelijk veroordeeld tot het politieke bankroet. Maar naar de mening van de sociaal-revolutionairen is het een goede, 'voor de eenheid' bijzonder gunstige zaak als de theorie ontbreekt. Zoals men ziet kunnen wij met hen niet tot overeenstemming komen, want wij spreken verschillende talen. Er is nog één hoop: misschien dat de heer Stroewe hen tot rede kan brengen, omdat hij ook (maar dan iets serieuzer) spreekt over de afschaffing van het dogma en van mening is dat het 'onze' zaak is (zoals de zaak van elke bourgeoisie die zich tot het proletariaat richt) om niet te scheiden, maar te verenigen. Zullen de sociaal-revolutionairen met de hulp van de heer Stroewe dan ooit nog inzien wat de *werkelijke betekenis* is van hun standpunt over de bevrijding van het socialisme met als doel de vereniging en de eenheid als gevolg van de bevrijding van het socialisme?

Laten we nu overgaan naar het tweede punt, het vraagstuk van de terreur.

De sociaal-revolutionairen die de terreur verdedigen – waarvan de ondeugdelijkheid zo duidelijk is bewezen door de ervaring van de revolutionaire beweging in Rusland – worden maar niet moe om te verklaren dat zij de terreur slechts erkennen in verband met het werk onder de massa's en dat om die reden de argumenten waarmee de Russische sociaal-democraten de doelmatigheid van een dergelijke strijdmethode hebben weerlegd (en voor lange tijd hebben weerlegd) niet op hen van toepassing zijn. Hier herhaalt zich een geschiedenis, die erg veel lijkt op hun instelling ten opzichte van de 'kritiek'. Wij zijn geen opportunisten, roepen de sociaal-revolutionairen en tegelijkertijd leggen zij het dogma van het proletarische socialisme – op grond van niets anders dan een opportunistische kritiek – af. Wij herhalen de fouten van de terroristen niet, wij leiden de aandacht niet af van het werk

onder de massa's, verzekeren de sociaal-revolutionairen en tegelijkertijd bevelen zij de partij bijzonder hartelijk acties aan als de moord op Sipjagin door Balmasjew, hoewel iedereen heel goed weet en ziet dat deze daad in geen enkel verband met massa's stond en door de manier waarop ze werd gepleegd ook niet kon staan; en dat de mensen die deze daad pleegden helemaal niet hadden gerekend of gehoopt op een bepaalde actie of steun van de massa. In hun naïveteit merken de sociaal-revolutionairen niet op dat hun hang naar terreur een nauw oorzakelijk verband vertoont met het feit dat zij vanaf het begin afzijdig van de arbeidersbeweging hebben gestaan en dat ook verder blijven doen, zonder ook maar een poging in het werk te stellen uit te groeien tot de partij van de hun klassenstrijd voerende revolutionaire klasse. Overijverige bezweringsen geven zeer dikwijls aanleiding tot twijfel en wantrouwen jegens datgene wat zo sterk gekruid moet worden. En ik moet vaak denken: worden zij dan nooit moe van die bezweringsen? wanneer ik de verzekeringen van de sociaal-revolutionairen lees: door de terreur dringen wij het werk onder de massa's niet naar de achtergrond. Want dat verzekeren immers dezelfde mensen die zich van de sociaal-democratische arbeidersbeweging, die de massa's daadwerkelijk op de been brengt, al hebben losgemaakt en zich daar nog verder van losmaken, waarbij zij zich vastklampen aan de brokstukken van elke willekeurige theorie.

Als een uitmuntende illustratie van het hierboven gezegde kan het door de 'partij der sociaal-revolutionairen' op 3 april 1902 uitgegeven vlugschrift dienen. Dat is de meest levendige en de directe leiders meest na staande en betrouwbaarste bron. 'De opvatting over het vraagstuk van de terroristische strijd valt' in dit vlugschrift, volgens het waardevolle getuigenis van de 'Rewoljoetsionnaja Rossia'⁶ (nr. 7, blz. 24), 'volledig samen met de opvatting van de partij.'^{*}

* Overigens voert de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' ook hier vreemde dansjes op het slappe koord uit. Aan de ene kant: 'valt volledig samen' en aan de andere kant een toespeling op 'overdrijvingen'. Aan de ene kant verklaart de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' dat dit vlugschrift slechts uitgaat van 'een groep' der sociaal-revolutionairen, maar aan de andere

Het vlugschrift van 3 april kopieert met opmerkelijke trouw het sjabloon van de 'nieuwste' bewijsvoering der terroristen. In het bijzonder de volgende woorden springen in het oog: 'Wij roepen niet tot de terreur op in plaats van het werk onder de massa's, maar juist vóór dit werk en samen daarmee'. Ze springen in het bijzonder in het oog omdat ze met drie keer zo grote letters zijn gedrukt als de rest van de tekst (hetgeen de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' natuurlijk imiteert). Inderdaad, hoe eenvoudig allemaal: je hoeft alleen maar 'niet in plaats van, maar samen daarmee' vet af te drukken – en alle bezwaren van de sociaal-democraten en alle lessen uit de geschiedenis storten meteen in elkaar. Maar als men de moeite neemt om het hele vlugschrift door te lezen, dan ziet men dat de vetgedrukte bezweringen misbruik maken van de naam van de massa's. – De dag 'waarop het arbeidersvolk uit het duister naar voren zal treden' en in 'een machtige volksbeweging de ijzeren poort zal vernietigen, breekt' – 'helaas!' (het staat er letterlijk zo: helaas!) 'nog niet zo spoedig aan en het is een vreselijke gedachte hoeveel slachtoffers daarbij zullen vallen!' Brengen deze woorden: 'helaas nog niet zo spoedig' dan misschien niet een volmaakt onbegrip voor de massabeweging en het ongeloof daarin tot uitdrukking? Is deze bewering dan misschien niet bedoeld als een opzettelijke bespotting van het feit dat het arbeidersvolk zich al begint te verheffen? En tenslotte, zelfs wanneer deze afgezaagde bewering even gefundeerd was als ze in werkelijkheid onzinnig is, dan zou daaruit bijzonder tastbaar de ondeugdelijkheid van de terreur blijken, want *zonder* het arbeidersvolk zijn alle bommen machteloos, gegarandeerd machteloos.

kant ligt er wel het *feit* dat dit vlugschrift als ondertekening draagt: 'Uitgegeven door de Partij der Sociaal-revolutionairen'; en bovendien wordt juist het motto van de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' herhaald ('In de strijd verwerft ge uw recht'). Wij begrijpen wel dat het voor de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' onaangenaam is om dit netelige punt aan te roeren, maar wij zijn van mening dat het bepaaldelijk onbehoorlijk is om in zulke gevallen verstoppertje te spelen. Voor de revolutionaire sociaal-democratie was het bestaan van het 'economisme'⁷ ook onaangenaam, maar ze heeft dit openlijk ontkend en heeft nooit geprobeerd iemand om de tuin te leiden.

Maar luistert u verder: 'Iedere terroristische slag ontnemt aan de autocratie als het ware een deel van haar kracht en verlegt (!) die hele kracht (!) naar de kant van de vrijheidstrijders'. 'En wordt de terreur systematisch (!) uitgeoefend, dan is wel duidelijk dat de weegschaal tenslotte naar onze kant zal doorslaan.' Jawel, het is iedereen nu wel duidelijk dat we hier te maken hebben met het grootste vooroordeel van de terroristen in zijn meest grove vorm: de politieke moord 'verlegt de kracht' helemaal uit zichzelf! We hebben hier aan de ene kant de theorie van het verleggen van de kracht en aan de andere kant – 'niet in plaats van, maar samen met...' Worden ze dan hun bezweringen nooit moe?

Maar dit zijn nog pas de bloesems. De vruchten komen nog. 'Tegen wie moet de slag worden gericht?' vraagt de partij der sociaal-revolutionairen en ze antwoordt: tegen de ministers en niet tegen de tsaar, want 'de tsaar zal het nooit tot het uiterste laten komen' (!! waar halen ze dat vandaan??) en bovendien 'is dat ook gemakkelijker' (zo staat het er woordelijk!): 'geen minister kan zich in een paleis verschansen als in een vesting'. En deze argumentatie wordt afgesloten met de volgende overweging, die het verdient te worden vereeuwigd als een schoolvoorbeeld van sociaal-revolutionaire 'theorie': 'Tegen de volksmenigte heeft de autocratie soldaten en tegen de revolutionaire organisaties de geheime en de openbare politie, maar waardoor kan deze gered worden (welke deze? de autocratie? zonder het te merken heeft de schrijver de autocratie al gelijkgesteld aan die minister, die je gemakkelijker kunt raken!)'. . . van individuele personen of kleine kringen, die zich zonder ophouden en zelfs zonder elkaar te kennen (!!) voorbereiden op de aanval en de aanval uitvoeren? Geen macht ter wereld kan helpen tegen die onvindbaarheid. Onze taak is dus duidelijk: alle sterke uitoefenaren van de brute macht der autocratie afzetten door het enige middel dat de autocratie ons heeft overgelaten (!): de dood'. Hoeveel bergen papier de sociaal-revolutionairen ook mogen volschrijven om te verzekeren dat zij door hun terroristische propaganda het werk onder de massa's niet op de achtergrond schuiven en het niet desorganiseren, het zal hun met al hun woordenkramerij niet lukken om het feit te weer-

leggen dat de werkelijke mentaliteit van de terroristen van tegenwoordig juist wordt weergegeven door het aangehaalde vlugschrift. De theorie van het verleggen van de kracht vindt haar natuurlijke aanvulling in de theorie van de onvindbaarheid, een theorie die niet alleen de hele ervaring uit het verleden, maar ook elk gezond menselijk verstand definitief op zijn kop zet. Dat de enige 'hoop' van de revolutie de 'massa' is, dat uitsluitend en alleen een revolutionaire organisatie die (in werkelijkheid en niet met woorden) deze massa aanvoert de politie kan bestrijden, dat is een waarheid als een koe. En het is een schande dit te moeten bewijzen! Alleen mensen die alles zijn vergeten en er absoluut niets hebben bijgeleerd hebben de 'omgekeerde' conclusie kunnen trekken en zich tot de ten hemel schreiende waanzin kunnen opwerken om te beweren dat de autocratie door de soldaten 'gered' zou kunnen worden tegen de massa en door de politie tegen de revolutionaire organisaties, maar dat er *geen redding* zou bestaan tegen individualisten die jacht maken op de ministers!!

Deze krasse bewering, die het naar onze diepste overtuiging beschoren is om beroemdheid te verwerven, is in het geheel niet zomaar een curioisiteit. Nee, ze is leerzaam omdat ze de fundamentele fout van de terroristen, die deze gemeen hebben met de economisten (misschien moeten we al zeggen: met de voormalige vertegenwoordigers van wijlen het economisme?), stoutmoedig ad absurdum doorvoert en deze daardoor onmaskert. Deze fout is gelegen – en daar hebben wij al vaak op gewezen – in het *niet-begrijpen* van het voornaamste gebrek in onze beweging. Omdat de beweging zich ongewoon snel heeft ontwikkeld zijn de leiders bij de massa's achtergebleven, de revolutionaire organisaties hebben getoond niet opgewassen te zijn tegen de revolutionaire activiteit van het proletariaat en zij zijn niet in staat om de massa's voor te gaan en hen te leiden. Dat er zo'n wanverhouding bestaat, daaraan kan geen gewetensvol mens twijfelen die de beweging ook maar enigszins kent. Wanneer dat echter zo is, dan is ook duidelijk dat de tegenwoordige terroristen in werkelijkheid binnenstebuiten gekeerde economisten zijn, die tot een even onverstandig, maar tegengesteld uiterste vervallen. Om in een tijd, waarin de revolutionairen *gebrek*

hebben aan krachten en middelen om de zich al verheffende massa's te leiden, op te roepen tot terreur, die bestaat in het organiseren van aanslagen op ministers door afzonderlijke personen en door niets van elkaar afwetende kringen, dat houdt in dat *juist daardoor* het werk onder de massa's niet alleen wordt gestaakt, maar ook regelrecht wordt gedesorganiseerd. Wij revolutionairen 'zijn gewend om schuchter op een hoop te kruipen,' zo lezen we in het vlugschrift van 3 april, 'en zelfs (N.B.) de nieuwe, stoutmoedige geest die er in de laatste twee à drie jaar te bespeuren is heeft tot nu toe meer de stemming onder de menigte dan onder de mensen afzonderlijk doen stijgen'. Deze woorden bevatten veel onopzettelijk uitgesproken waarheid. En juist deze waarheid komt neer op de hoofden van de predikers van het terrorisme. Uit deze waarheid trekt iedere socialist die nadenkt de conclusie: we moeten vastberadener, stoutmoediger, georganiseerder en als groep optreden. Maar de sociaal-revolutionairen orakelen: 'Schiet maar, onvindbare individualist, want de menigte zal helaas nog niet gauw zo ver zijn en bovendien staan er tegen de menigte soldaten klaar'. Dat is het toppunt van onverstand, mijne heren!

In het vlugschrift ontbreekt evenmin de theorie van de opwindende terreur. 'Iedere tweekamp van een held wekt in ons allen strijdgeest en moed,' vertelt men ons. Wij weten echter uit het verleden en wij zien in het heden dat *alleen* nieuwe vormen van massabeweging of het ontwaken van nieuwe lagen onder de massa's tot zelfstandig strijd werkelijk *bij iedereen* strijdgeest en moed opwekken. Maar die tweekampen, voor zover ze tenminste *tweekampen* à la Balmasjew blijven, roepen direct slechts een snel voorbijgaande sensatie op, terwijl ze indirect zelfs tot apathie en tot een passief afwachten van de volgende *tweekamp* leiden. Verder wordt ons verzekerd dat 'elke bliksemstraal van de terreur de geest verlicht', hetgeen wij spijtig genoeg niet hebben kunnen constateren bij de partij van de sociaal-revolutionairen, die de terreur predikt. Ons wordt de theorie van het grote en het kleine werk opgedist: 'Wie meer kracht, meer gelegenheid en meer vastberadenheid heeft moet zich niet tevreden stellen met het kleine (!) werk; hij moet het grote werk zoeken en

zich daaraan overgeven, aan de propaganda van de terreur onder de massa's (!), aan de voorbereiding van moeilijke... (de theorie van de onvindbaarheid is al vergeten!) '... terroristische acties'. Hoe buitengewoon slim, nietwaar: het leven van een revolutionair opofferen voor een wraakactie tegen de schurk Sipjagin, in wiens plaats dan de schurk Plehwe⁸ komt – dat is het grote werk. Maar om *bij voorbeeld* de massa's voor te bereiden op een gewapende demonstratie – dat is het kleine werk. En het is nu precies dat wat de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' in nummer 8 verklaart, wanneer ze duidelijk maakt dat het 'gemakkelijk is om over gewapende demonstraties te spreken en te schrijven als over iets dat in een onbepaald verre toekomst ligt', 'maar al dat gepraat is tot nu toe van zuivere theoretische aard geweest'. Hoe goed kennen wij deze taal van mensen die vrij zijn van de dwang van vaste socialistische overtuigingen en van de moeizame ervaring in welke volksbeweging dan ook! Het direct tastbare en sensationele verwisselen zij met het praktische. De eis om onbuigzaam op het klassestandpunt te staan en het massale karakter van de beweging te waarborgen is voor hen 'vaag theoretiseren'. Vastberadenheid is in hun ogen: het slaafse volgen van elke wisseling in de stemming en... ten gevolge daarvan onvermijdelijk hulpeloos staan toe te kijken bij iedere wending. Er beginnen demonstraties – en een bloeddorstige woordenbrij, een gezeur over het begin van het einde stroomt van hun lippen. De demonstraties houden op – en ze leggen de handen in de schoot en voor ze de tijd hebben gehad een paar schoenzolen te verslijten barsten ze in een gekrijt uit: 'Het volk zal helaas nog niet zo spoedig...' Een nieuwe wandaad van de tsaristische beulen – en zij eisen dat hun een 'bepaald' middel aan de hand wordt gedaan dat juist op deze gewelddaad zou kunnen dienen als het kant-en-klare *antwoord*, een middel dat een direct 'verleggen van de kracht' mogelijk maakt, waarbij zij dit verleggen vol trots beloven! Zulke mensen begrijpen niet dat alleen al die belofte van het 'verleggen' van de kracht politiek avonturisme is en dat hun avonturisme afkomstig is van hun principeloosheid.

De sociaal-democratie zal steeds waarschuwingen laten horen tegen avonturisme en onverbiddelijk illusies ontmaske-

ren die onvermijdelijk in een volledige teleurstelling eindigen. Wij mogen niet vergeten dat een revolutionaire partij haar naam pas verdient wanneer ze *inderdaad* leiding geeft aan de beweging van de revolutionaire klasse. Wij mogen niet vergeten dat elke volksbeweging oneindig gevarieerde vormen aanneemt, dat ze voortdurend nieuwe vormen in het leven roept, oude vormen aflegt en modificaties of nieuwe combinaties van oude en nieuwe vormen doet ontstaan. En het is onze plicht om actief deel te nemen aan dit proces van de vorming van methoden en middelen voor de strijd. Toen de studentenbeweging zich toespitste riepen wij de arbeiders op om de studenten te hulp te komen ('Iskra'⁹ nr. 2), zonder de vormen die de demonstraties zouden aannemen te voorspellen en zonder als resultaat daarvan een meteen plaatsvindende verlegging van de kracht of een verheldering van de geest of een bijzonder soort onvindbaarheid te beloven. Toen de demonstraties ingeburgerd waren geraakt riepen wij op tot de organisatie daarvan, tot bewapening van de massa's, en stelden wij ons als taak de volksopstand voor te bereiden. Zonder ook maar in het geringste geweld en terreur principieel af te wijzen stelden wij de eis dat er gewerkt diende te worden aan de voorbereiding van zulke vormen bij de toepassing van geweld, die berekend waren op de directe deelname van de massa's en die deze deelname zouden garanderen. Wij sluiten onze ogen niet voor de moeilijkheid van deze taak, maar wij zullen er daadwerkelijk en hardnekkig aan werken, zonder ons om de tuin te laten leiden door bezwaren dat dit een 'onbepaald verre toekomst' zou zijn. Jawel, mijne heren, wij zijn ook voor de komende en niet voor de oude vormen van de beweging. Wij geven de voorkeur aan het langdurige en moeizame werk aan datgene dat de toekomst heeft boven datgene, dat al door het verleden is veroordeeld. Wij zullen steeds die mensen ontmaskeren, die hoog opgeven van de oorlog tegen de sjabloons van het dogma, maar die in werkelijkheid niets anders kunnen laten zien dan de sjabloons van de meest wormstekige en schadelijke theorieën over het verleggen van de kracht, over het verschil tussen het grote en het kleine werk en natuurlijk ook van de theorie over de tweekamp, het duel. 'Zoals eens in de veldslagen tussen de volke-

ren de leiders de beslissing bereikten in de tweekamp, zo zullen ook de terroristen in het duel met de autocratie de vrijheid voor Rusland veroveren.' Daarmee besluit het vlugschrift van 3 april. *Zulke* frasen hoef je alleen maar te herdrukken om ze te weerleggen.

Wie zijn revolutionaire werk werkelijk verricht in verbinding met de klassenstrijd van het proletariaat, die weet, ziet en voelt heel goed hoeveel rechtstreekse, directe eisen van het proletariaat (en van de lagen der bevolking die in staat zijn om het te steunen) onbevredigd blijven. Die weet dat op talloze plaatsen en in reusachtige gebieden het arbeidersvolk letterlijk opdringt naar de strijd, maar dat zijn geestdrift door gebrek aan voorlichtende geschriften en leiders, aan krachten en middelen bij de revolutionaire organisaties nutteloos telooft. En wij draaien rond - we zien dat het zo is - in diezelfde vervloekte vicieuze cirkel, die als een kwade lotsbestemming zo lang als een last op de Russische revolutie heeft gedrukt. Aan de ene kant gaat de revolutionaire geestdrift van de onvoldoende voorgelichte en ongeorganiseerde massa's nutteloos teloor. Aan de andere kant de nutteloze teloorgang van de schoten der 'onvindbare individualisten', die het geloof aan de mogelijkheid om in het gelid te marcheren en om hand in hand met de massa te werken kwijtraken.

Maar het kwaad kan nog steeds worden verholpen, kamedaden! Verlies van geloof in het ware werk vormt maar een zeldzame uitzondering. De hartstocht voor de terreur is niets meer dan een snel vervliegende stemming. De sociaal-democraten moeten hun rijen nog vaster aaneensluiten, en dan zullen wij de strijdorganisatie van de revolutionairen en het massale heldendom van het Russische proletariaat aaneensmeden tot een homogeen geheel!

In het volgende artikel stellen wij ons voor het agrarische program van de sociaal-revolutionairen te behandelen.

II

De houding van de sociaal-revolutionairen ten opzichte van de boerenbeweging is van bijzonder belang. Juist in het agra-

rische vraagstuk hebben zowel de vertegenwoordigers van het oude Russische socialisme als hun liberaal-narodistische opvolgers en de in Rusland talrijke aanhangers van de opportunistische kritiek, die op schreeuwerige toon verzeke- ren dat het marxisme op dit punt al definitief door deze 'kritiek' uit zijn stellingen verdreven is, zichzelf als bijzonder sterk beschouwd. En ook onze sociaal-revolutionairen scheuren het marxisme zo te zeggen aan stukken: 'Dogmatische vooroordelen... afgeleefde, door het leven al lang afgewezen dogma's... de revolutionaire intelligentsia heeft haar ogen gesloten voor het platteland, het revolutionaire werk onder de boeren is door de orthodoxie verboden', en nog veel meer in deze trant. Het is tegenwoordig mode om tegen de orthodoxie aan te schoppen. Maar tot welke variëteit van de schoppers moet men dan die mensen rekenen, die *voor het begin* van de boerenbeweging *de tijd niet hebben gevonden* om ook maar een aanduiding te geven van hun eigen agrarische program? Toen de 'Iskra' al in nummer 3 een schets van haar agrarische program gaf wist de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' niets beters dan te brommen: 'Bij zo'n voorstelling van het vraagstuk wordt alweer een van onze verschillen van mening verdoezeld', waarbij de redactie van de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' een beetje pech had doordat ze juist van de vraagstelling in de 'Iskra' ('de invoering van de klassenstrijd op het platteland') absoluut geen kaas gegeten had. Nu beroept de 'Rewoljoetsionnaja Rossia' zich achteraf op de brochure 'Een actueel vraagstuk', hoewel ook deze geen program bevat, maar slechts de loftrompet steekt over zulke 'beroemde' opportunisten als Hertz.¹⁰

En dezelfde mensen die het voor het begin van de beweging zowel met de 'Iskra' als met Hertz eens waren komen op de dag na de boerenopstand voor de dag met een manifest 'van de boerenbond (!) der Sociaal-revolutionaire Partij', waarbij in dat manifest niet één lettergreep te vinden is die de boeren uit het hart gegrepen zou zijn; het herhaalt alleen maar woordelijk wat we al honderden keren bij de narodniki¹¹, de liberalen en de 'critici' hebben gelezen... Er wordt wel gezegd dat moed bergen kan verzetten. Dat klopt, mijne

heren sociaal-revolutionairen, maar uw dik opgelegde reclame getuigt niet van dat soort moed.

We hebben gezien dat het voornaamste 'voordeel' van de sociaal-revolutionairen bestaat in hun vrijheid van de theorie en hun voornaamste kunst in het vermogen te spreken zonder iets te zeggen. Maar wanneer men een program wil presenteren, dan moet men wel goedschiks of kwaadschiks een standpunt innemen. Men moet bij voorbeeld 'het dogma van de Russische sociaal-democraten van het eind der tachtiger en het begin van de negentiger jaren, dat er buiten het proletariaat in de steden geen revolutionaire kracht bestaat' overboord gooien. Wat is dat toch een gemakkelijk woordje: 'dogma'! Het is voldoende om de theorie van je tegenstander ietwat te verdraaien, die verdraaiing te bedekken met het schrikbeeld van 'het dogma' – en klaar is Kees!

Het hele moderne socialisme, te beginnen met het 'Communistisch Manifest', steunt op de onbestrijdbare waarheid dat de enige *werkelijk* revolutionaire klasse van de kapitalistische maatschappij het proletariaat is. De andere klassen kunnen revolutionair zijn en zijn dat soms ook, maar slechts ten dele en alleen maar onder bepaalde omstandigheden. Wat moet men dan denken van mensen die deze waarheid 'hebben getransformeerd' tot een dogma van de Russische sociaal-democraten uit een bepaald tijdperk en die nu proberen om de naïeve lezer diets te maken dat dit dogma 'uitsluitend berust op het geloof, dat de openlijke politieke strijd in de verre toekomst ligt'?

Tegenover Marx' leer van de enige werkelijk revolutionaire klasse in de moderne samenleving brengen de sociaal-revolutionairen de drieënheid: 'intelligentsia, proletariaat en boeren' in stelling, waarmee zij hun hopeloze begripsverwarring onthullen. Als men de intelligentsia tegenover het proletariaat en de boerenstand plaatst, dan betekent dit, dat men hen beschouwt als een bepaalde maatschappelijke laag, als een groep personen die een maatschappelijke positie innemen, die even bepaald is als de maatschappelijke positie van de loonarbeiders en de boeren. Als een dergelijke laag is de Russische intelligentsia echter juist een burgerlijke en kleinburgerlijke intelligentsia. Met betrekking tot deze laag heeft

de heer Stroewe helemaal gelijk wanneer hij zijn krant aanduidt als een orgaan van de Russische intelligentsia. Heeft men echter die intellectuelen op het oog, die *nog geen* bepaald maatschappelijk standpunt *hebben ingenomen* of die door het leven *al* van hun normale standpunt *zijn afgestoten* en overgaan naar de kant van het proletariaat, dan is het volledig onzinnig om deze intelligentsia tegenover het proletariaat te plaatsen. Net als elke andere klasse van de moderne maatschappij brengt het proletariaat niet alleen zijn eigen intelligentsia voort, maar wint het ook aanhangers uit alle kringen van goed opgeleide mensen. De veldtocht van de sociaal-revolutionairen tegen het fundamentele 'dogma' van het marxisme bewijst eens te meer alleen maar dat de hele kracht van deze partij belichaamd is in het groepje van die Russische intellectuelen, die zich weliswaar hebben afgewend van het oude, maar zich nog niet hebben gericht tot het nieuwe.

Wat de boerenstand betreft zijn de opvattingen der sociaal-revolutionairen hier nog verwarrender. Om alleen maar het stellen van het vraagstuk te nemen: 'Welke maatschappelijke klassen treden in het algemeen (!) steeds (!!) op voor de bestaande...' (alleen de autocratische? of de burgerlijke in het algemeen?) '...orde, verdedigen deze en zijn ontoegankelijk voor revolutionisering?' Eigenlijk kan men deze vraag alleen maar beantwoorden met een tegenvraag: welke elementen binnen de intelligentsia treden in het algemeen steeds op voor de bestaande begripsverwarring, verdedigen deze en zijn ontoegankelijk voor een bepaalde socialistische wereldbeschouwing? Maar de sociaal-revolutionairen willen op een niet serieuze vraag een serieus antwoord geven. Zij rekenen tot 'deze' klassen ten eerste de bourgeoisie, want 'haar behoeften zijn bevredigd'. Dit oude vooroordeel, dat beweert dat de behoeften van de Russische bourgeoisie al zo ver bevredigd zouden zijn dat er bij ons geen burgerlijke democratie is en ook niet kan zijn (verg. de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' nr. 2, blz. 132-133), is nu geworden tot het gemeengoed van de 'economisten' en de sociaal-revolutionairen. Nogmaals: zal de heer Stroewe hun misschien niet wat verstand bijbrengen?

In de tweede plaats rekenen de sociaal-revolutionairen tot

deze klassen de 'kleinburgerlijke lagen', 'wier belangen individualistisch zijn, niet naar een klasse bepaald, en die zich niet inpassen in de formules van een hervormingsgezind of een revolutionair sociaal-politiek program'. Waar ze dat vandaan hebben mag Allah weten. Dat de kleinburgers de bestaande orde geenszins in het algemeen en steeds verdedigen, maar integendeel niet zelden revolutionair tegen de bourgeoisie (wanneer ze zich namelijk aansluiten bij het proletariaat) en heel dikwijls tegen het absolutisme optreden en vrijwel voortdurend maatschappelijke hervormingsprogramma's formuleren, dat weet iedereen. Onze schrijver heeft gewoon 'zo veel mogelijk' zijn mond opengetrokken tegen de kleinburgers, in navolging van de 'levensregel' die Toergenjew in één van zijn 'prozagedichten' een 'oude schurk' in de mond legt: zo hard mogelijk tekeer gaan tegen de ondeugden waaraan je jezelf schuldig weet.¹² Juist omdat de sociaal-revolutionairen wel voelen dat de enige maatschappelijke basis van hun tussen-twee-stoelen-zitten in elk geval slechts kan worden gevormd door wat kleinburgerlijke lagen van de intelligentsia, daarom schrijven zij dusdanig over het kleinburgerdom als zou deze term niet een maatschappelijke categorie inhouden, maar slechts een polemische uitdrukking zijn. Bovendien willen ze graag het onaangename punt omzeilen dat zij het feit dat de tegenwoordige boerenstand in zijn geheel genomen tot de 'kleinburgerlijke lagen' behoort, niet begrijpen. Zou u niet eens een poging in het werk willen stellen, geachte heren sociaal-revolutionairen, om ons over dit punt opheldering te verschaffen? Wilt u ons niet vertellen waarom u, hoewel u de theoretische brokken van het Russische marxisme herkauwt (b.v. over de progressieve betekenis van het zwerfende daglonerswerk van de boeren), uw ogen sluit voor het feit dat ditzelfde marxisme de kleinburgerlijke structuur van de Russische landbouweconomie heeft aangetoond? Wilt u ons niet eens uitleggen hoe het mogelijk zou zijn dat 'bezitters of halfbezitters' in de moderne maatschappij niet tot de kleinburgerlijke lagen behoren?

Nee, die hoop is tevergeefs! De sociaal-revolutionairen zullen geen antwoord geven, ze zullen niets zakelijks te berde weten te brengen over de kern van de zaak en ze zullen niets

verklaren, want (wederom net als de economen) hebben ze zich definitief de tactiek eigen gemaakt om te schitteren door afwezigheid zo gauw het om de theorie gaat. De 'Rewoljoetsionnaja Rossia' verwijst naar de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' en zegt dat dit zijn zaak is (verg. nr. 4, het antwoord aan de 'Zarja'¹³), maar de 'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii' dist de lezers het verhaal op over de heldendaden van de opportunistische kritiek en blijft alsmat dreigen nog scherpere kritiek te zullen uitoefenen. Dat is toch wel heel erg weinig, mijne heren!

De sociaal-revolutionairen hebben hun onschuld bewaard tegen de verderfelijke invloed van de moderne socialistische leerstellingen. Ze hebben de goede oude methoden van het vulgaire socialisme volledig vastgehouden. Wij hebben te doen met een nieuw historisch feit, met een nieuwe beweging in een bepaalde laag van het volk. Zij onderzoeken de positie van deze laag niet en zij stellen zich niet als doel om de beweging van deze laag te verklaren uit haar aard en uit haar houding ten opzichte van de zich ontwikkelende structuur in de maatschappij als geheel. Voor hen is dat allemaal een hol dogma en overleefde orthodoxie. Bij hen doen ze dat allemaal simpeler. Waarover praten de vertegenwoordigers van de opkomende laag zelf? Over de grond, toewijzing van land en van herverdeling van de grond. Nou, alstublieft, wat wilt u nog meer? Hier hebt u het 'halfsocialistische program', het 'volkomen juiste begrip', de 'heldere idee', 'het ideaal, dat als kiem reeds in het hoofd van de boer leeft' enz. Men hoeft 'dit ideaal alleen maar te zuiveren en te vormen' en de 'zuivere idee van het socialisme' eruit te pellen. Geloof u het niet, beste lezer? U acht het onwaarschijnlijk dat deze narodistische rommel weer voor de dag wordt gehaald door mensen die zo opgewekt staan te herhalen wat ze net in het laatste boek hebben gelezen? Maar het is toch een feit en alle door ons geciteerde voorproefjes zijn ontnomen aan de verklaring van de 'boerenbond' in nummer 8 van de 'Rewoljoetsionnaja Rossia'.

De sociaal-revolutionairen maken de 'Iskra' het verwijt dat zij, toen ze de boerenbeweging aanduidde als de laatste rebellie van de boerenstand, daarmee te vroeg de doodsklok heeft

geluid: de boerenstand, zo laten zij ons weten, zou ook kunnen deelnemen aan de socialistische beweging van het proletariaat. Dit verwijt laat de hele verwarring in de gedachten-gang van de sociaal-revolutionairen aanschouwelijk zien. Zij hebben niet eens begrepen, dat de democratische beweging tegen de overblijfselen van de lijfeigenschap en de socialistische beweging tegen de bourgeoisie twee heel verschillende dingen zijn. Omdat zij het wezen van de boerenbeweging niet begrijpen, kunnen zij ook niet vatten dat de woorden van de 'Iskra', die hun zo'n schrik hebben aangejaagd, alleen maar betrekking hebben op de eerste beweging. Dat de ten onder gaande kleine producenten (waaronder ook de boeren) aan de socialistische beweging van het proletariaat kunnen en moeten deelnemen heeft de 'Iskra' in haar program niet alleen gezegd, maar ze heeft tevens de voorwaarden voor deze deelname precies vastgelegd. De huidige boerenbeweging is echter in geen enkel opzicht een socialistische, tegen de bourgeoisie en het kapitalisme gerichte beweging. Integendeel, ze verenigt de burgerlijke en de proletarische elementen van de boerenstand, die in de strijd tegen de overblijfselen van de lijfeigenschap inderdaad één zijn. De huidige boerenbeweging leidt niet tot de instelling van een socialistische en niet tot een halfsocialistische, maar tot een burgerlijke orde op het platteland en zij zal deze orde ook instellen nadat ze de al kant-en-klare burgerlijke grondslag van ons platteland bevrijd zal hebben van de ketenen der lijfeigenschap.

Overigens is dit voor de sociaal-revolutionairen een boek met zeven zegels. Ze verzekeren de 'Iskra' zelfs heel serieus, dat het vrijmaken van de weg voor de ontwikkeling van het kapitalisme een leeg dogma is, want de 'hervormingen' (van de jaren zestig) 'hebben immers voor de ontwikkeling van het kapitalisme volkomen (!!) vrij (!) spel gegeven'. Wat zo'n handige kerel toch niet allemaal bij elkaar weet te schrijven met zijn handige pen en zich daarbij nog verbeeldt dat de 'boerenbond' zich alles kan permitteren: de boer komt er toch niet uit! Maar denkt u nu alstublieft eens even na, geachte heer schrijver: Hebt u nooit horen verluiden dat de overblijfselen van de lijfeigenschap de ontwikkeling van het kapitalisme ophouden? Vindt u ook niet dat dit al bijna een tauto-

logie is? En hebt u niet ergens ooit iets gelezen over de overblijfselen van de lijfeigenschap op het huidige Russische platteland?

De 'Iskra' zegt dat de aanstaande revolutie een burgerlijke revolutie zal zijn. De sociaal-revolutionairen werpen tegen: ze zal 'in de eerste plaats een politieke en tot op zekere hoogte een democratische revolutie zijn'. Misschien willen de opstellers van deze charmante tegenwerping eens proberen om ons uit te leggen of er ooit in de geschiedenis een burgerlijke revolutie is geweest en of er in het algemeen een burgerlijke revolutie denkbaar is, die niet 'tot op zekere hoogte een democratische' zou zijn? Ja, ook het program van de sociaal-revolutionairen zelf (egalitair gebruik van de grond, die is overgegaan in eigendom van de gemeenschap) treedt nog niet buiten het kader van een burgerlijk program, want bij het behoud van de warenproductie en bij toelating van het particuliere bedrijf, zij het dan ook op gemeenschapsgrond, worden de kapitalistische verhoudingen in de landbouw nog geenszins aan kant geschoven.

Hoe lichtvaardiger de sociaal-revolutionairen zich gedragen ten opzichte van de meest elementaire waarheden van het moderne socialisme, met des te groter gemak maken zij 'uiterst elementaire deducties', waarbij zij ook noch pochen, dat hun 'program juist daarop neerkomt'. Laten we op het rijtje af hun drie deducties eens onderzoeken, die waarschijnlijk voor lange tijd een monument zullen blijven voor de scherpzinnigheid en de diepte der socialistische overtuigingen bij de sociaal-revolutionairen.

Deductie nr. 1: 'Reeds nu behoort een groot deel van het Russische grondgebied aan de staat - het is noodzakelijk dat het gehele grondgebied toebehoort aan het volk.' 'Reeds nu' komen de ontroerende verwijzingen naar de staatseigendom van de grond in Rusland in de geschriften van de politie-narodisten (à la Sazonow e.a.) en van de diverse kathedherhervormers¹⁴ ons de neus uit. 'Het is noodzakelijk' dat achter deze heren lieden aansukkelten die zich socialist en zelfs revolutionairen noemen. 'Het is noodzakelijk' dat socialist de nadruk leggen op de schijnbare almacht van de 'staat' (waarbij zij zelfs vergeten dat een groot gedeelte van de

staatslanderijen in onbewoonde randgebieden van ons land ligt), maar niet de klassentegenstelling tussen de halflijfeigen boeren en het groepje bevoorrechte grootgrondbezitters, die het gros van het beste cultuurland bezitten en met wie de 'staat' steeds op de beste voet heeft verkeerdt. Onze sociaal-revolutionairen, die zichzelf verbeeldten dat ze de zuivere idee van het socialisme uitpellen, bevuilen die idee in werkelijkheid door hun onkritische instelling ten opzichte van de oude narodistische richting.

Deductie nr. 2: 'Reeds nu gaat de grond over van het kapitaal naar de arbeid – het is noodzakelijk, dat de staat dit proces afmaakt.' Hoe dieper je in het bos komt, hoe dichter de bomen. Laten we nóg maar een stap doen in de richting van het politie-narodisme en laten we de (klassen-!) 'staat' eens uitnodigen om het grondbezit van de boeren in het algemeen uit te breiden. Dat is opmerkelijk socialistisch en verbazend revolutionair. Maar wat kun je ook verwachten van mensen, die de aankoop en het pachten van de grond door de boeren niet aanduiden als de overgang van de grond van de landheren naar de plattelandsbourgeoisie, maar als de overgang 'van het kapitaal naar de arbeid'. Laten we deze lieden tenminste even herinneren aan de gegevens over de werkelijke verdeling van de 'naar de arbeid overgaande' grond: zes tot negen tiende van het totale door boeren gekochte land en vijf tot acht tiende van het gepachte land bevinden zich in handen der bezitters *van een vijfde deel der boerenbedrijven*, d.w.z. geconcentreerd in handen van een kleine minderheid van welgestelde boeren. Aan de hand hiervan kan men beoordelen hoeveel waarheid er steekt in de woorden van de sociaal-revolutionairen wanneer zij beweren, dat zij 'helemaal niet rekenen' op de welgestelde boeren, maar alleen op de 'zuiver werkende lagen'.

Deductie nr. 3: 'De boer heeft reeds grond en gebruikt die meestal in een egalitaire verdeling – het is noodzakelijk dat dit arbeidsgebruik wordt doorgevoerd tot het einde... en zijn bekroning vindt door de ontwikkeling van allerlei coöperaties in een collectieve landbouwproduktie.' Krab een sociaal-revolutionair af en de heer W.W.¹⁵ komt te voorschijn! Zodra het om concrete zaken gaat komen alle oude vooroor-

delen van het narodisme, die zich achter het mom van gladdes praatjes veilig in stand hebben gehouden, aan het licht. Grondbezit van de staat – door de staat afgemaakte overgang van de grond naar de boeren – dorpsgemeenschap – coöperatie – collectivisme: in dit prachtige schema van de heren Sazonow, Joezow, N-on, van de sociaal-revolutionairen, van de Hofstetters, de Totomiantsen¹⁶ e. a., – in dit schema ontbreekt maar een nietige kleinigheid. Men vindt daarin noch het zich ontwikkelende kapitalisme, noch de klassenstrijd. Hoe zou deze kleinigheid ook kunnen opkomen in de hoofden van mensen wier hele ideologische bagage bestaat uit de oude voddens van het narodisme en de elegante stoplappen van de modieuze kritiek? Heeft de heer Boelgakow¹⁷ niet *zelf* gezegd dat er op het platteland geen plaats is voor de klassenstrijd? Zal het voor zowel de liberalen als voor de 'critici', en in het algemeen voor iedereen voor wie het socialisme niet meer is dan een traditioneel uithangbord, geen diepe bevrediging zijn als men de klassenstrijd vervangt door 'allerlei coöperaties'? En waarom zou je niet proberen eenvoudige mensen gerust te stellen met de verzekering: 'elke idealisering van de dorpsgemeenschap ligt natuurlijk verre van ons', hoewel deze verzekering vergezeld gaat van een gigantische woordenbrij over 'de gigantische organisatie van de boeren in de dorpsgemeenschappen' en dat 'in zekere zin geen enkele klasse in Rusland zozeer tot de zuiver (!) politieke strijd wordt gedreven als juist de boeren', dat de grenzen en de competenties van de zelfbeschikking (!) der boeren veel verder zijn getrokken dan die van de Zemstvo's¹⁸, dat deze verbinding tussen een 'alomvattende'... (tot aan de grenzen van het dorp reikende?)... 'zelfwerkzaamheid' en het ontbreken 'van de meest elementaire burgerrechten' 'als het ware speciaal uitgevonden is om... de politieke instincten en gewoonten van de sociale strijd op te wekken en te oefenen (!)'. Wie het niet bevalt stopt zijn oren maar toe, maar...

'Men moet wel blind zijn om niet in te zien, hoeveel gemakkelijker het is om vanuit de tradities die het beheer over de grond volgens de dorpsgemeenschap kent over te gaan naar de idee der socialisering van de grond! Maar is het tegendeel niet het geval, mijne heren? Zijn niet juist diegenen

hopeloos blind en doof die tot op heden niet weten dat juist de middeleeuwse afgeslotenheid van de halflijfeigen dorpsgemeenschap, die de boeren in piepkleine verenigingen versplintert en het plattelandsproletariaat aan handen en voeten bindt, een steun betekent voor de overgeleverde traagheid, intimidatie en verwildering? Weerlegt u zichzelf niet wanneer u het nut van de zwervende loonarbeid erkent, die de veelgeprezen nivellerende werking van de tradities der dorpsgemeenschap al voor driekwart heeft vernietigd en deze tradities heeft teruggebracht tot niets dan chicanes van de politie?

Het minimumprogram van de sociaal-revolutionairen, dat steunt op de hierboven geanalyseerde theorie, is een ware curiositeit. Dit 'program' bevat twee punten: 1) 'de socialisering van grond en land, d.w.z. de overgang naar de eigendom van de maatschappij als geheel en naar het gebruik door de werkende mensen'; 2) 'de ontwikkeling van openbare verenigingen en economische coöperaties van allerlei aard in het boerenbedrijf...' (voor de 'zuiver' politieke strijd?) '...voor de geleidelijke bevrijding van de boeren uit de macht van het geldkapitaal...' (en hun uitlevering aan de macht van het industriële kapitaal?) '... en ter voorbereiding van de toekomstige collectieve landbouwproductie'. Als de zon in een druppel water, zo weerspiegelt zich in deze beide punten de hele geest van het moderne 'sociaal-revolutionarisme'. In de theorie: de revolutionaire frase in plaats van een doordacht en afgerond systeem van opvattingen, in de praktijk: het hulpeloos grijpen naar een of ander in de mode geraakt geneesmiddeltje in plaats van deelname aan de klassenstrijd - dat is alles wat zij kunnen laten zien. Om in het *minimum*program de socialisatie van grond en land en het coöperatiewezen *naast elkaar* te zetten, daarvoor was, dat zeggen wij openlijk, een zeldzame burgermoed nodig. Ons minimumprogram: aan de ene kant Babeuf en aan de andere kant de heer Lewitski.¹⁹ Dat is onnavolgbaar.

Als je dit program serieus zou kunnen nemen, dan moesten we zeggen dat de sociaal-revolutionairen met hun woordenspel zowel zichzelf als de boeren bedriegen. Want het is bedrog als je beweert dat 'coöperaties van allerlei aard' in de moderne maatschappij een revolutionaire rol spelen en het

collectivisme, niet de versterking van de plattelandsbourgeoisie, voorbereiden. Het is bedrog als je beweert dat '*de boerenstand*' socialisatie van de grond als 'minimum', dus als iets dat grijpbaar dichtbij is als de coöperaties, in het vooruitzicht kan worden gesteld. Iedere socialist zou onze sociaal-revolutionairen duidelijk maken dat de opheffing van de particuliere eigendom van de grond nu alleen maar de directe voorbereiding kan zijn voor de opheffing van de particuliere eigendom in het algemeen en dat de overdracht van de grond 'in gebruik van de werkende mensen' alléén het proletariaat nog niet tevreden kan stellen, want miljoenen en tientallen miljoenen geruïneerde boeren zijn al niet meer in staat om de grond te bewerken, zelfs al hadden ze die grond. De voorziening van deze geruïneerde miljoenen met werktuigen, vee enz. zou echter al de socialisatie van alle produktiemiddelen inhouden en de socialistische revolutie van het proletariaat vereisen, maar niet een boerenbeweging tegen de overblijfselen van de lijfeigenschap. De sociaal-revolutionairen verwiselen de socialisatie van de grond met de burgerlijke nationalisatie ervan. Die laatste is, in abstracto beschouwd, ook denkbaar op basis van het kapitalisme en zonder de opheffing van de loonarbeid. Maar juist het voorbeeld van diezelfde sociaal-revolutionairen bevestigt op aanschouwelijke wijze de waarheid, dat de enig revolutionaire grondslag van de klassenstrijd verdoezeld wordt en dat men koren strooit op de molen van elke soort bureaucratie wanneer men in een politiestaat de eis stelt dat grond en land genationaliseerd moeten worden.

Alsof dit nog niet genoeg was drijven de sociaal-revolutionairen rechtstreeks af naar het reactionaire vaarwater wanneer zij zich sterk maken tegen de in ons ontwerp-program opgenomen eis: 'opheffing van alle wetten die de boer in zijn vrije beschikking over de grond beperken'. Uit naam van het narodistische vooroordeel over 'de grondslag van de dorpsgemeenschap' en het 'egalitaire principe' ontkennen zij een zo 'elementair burgerrecht' van de boeren als het beschikkingsrecht over eigen grond en land; onbekommerd sluiten zij hun ogen voor de standsbepaalde afgeslotenheid van de werkelijke dorpsgemeenschap en worden zij tot verdedigers van

de politieverboden en van de door 'de staat' ingezette en gesteunde... Zemstvo-overheid! Wij geloven dat niet alleen de heer Lewitski, maar ook de heer Pobedonostsew²⁰ niet al te erg zal schrikken van de eis over de socialisatie van de grond met als doel het egalitaire gebruik daarvan, omdat deze eis immers wordt opgesteld als een minimum, waarnaast zowel de coöperaties als de verdediging van de politieke vastketening van de boer aan zijn, hem door de staat tot levensonderhoud toegewezen stuk land voorkomen.

Moge het agrarische program van de sociaal-revolutionairen een leer en een waarschuwing zijn voor alle socialisten en een aanschouwelijk voorbeeld van waartoe gebrek aan ideeën en principes, dat door sommige lieden vrijheid van het dogma wordt genoemd, leidt. Zodra het om concrete zaken ging konden de sociaal-revolutionairen geen enkele van de drie voorwaarden laten zien, die vereist zijn voor het opstellen van een consequent socialistisch program: noch een duidelijk idee van het einddoel, noch een duidelijk inzicht in de weg daarheen, noch een nauwkeurige voorstelling van de werkelijke stand van zaken op het huidige ogenblik en van de eerstkomende taken van dit moment. Zij hebben het einddoel van het socialisme alleen maar verduisterd door de socialisatie van de grond te verwisselen met de burgerlijke nationalisatie ervan en de primitieve boerse voorstelling van het kleine egalitaire grondgebruik met de leer van het moderne socialisme over de overgang van alle produktiemiddelen in de maatschappelijke eigendom en over de organisatie van de socialistische produktie door elkaar te halen. Hun idee van de weg die naar het socialisme leidt wordt het best gekenmerkt door het feit dat zij de klassenstrijd vervangen door de ontwikkeling van de coöperaties. Bij de beoordeling van de huidige stand in de agrarische ontwikkeling van Rusland hebben zij een kleinigheid over het hoofd gezien: de overblijfselen van de lijfeigenschap, die zwaar op de schouders van ons platteland rusten. De befaamde drieëenheid die hun theoretische opvattingen tot uitdrukking brengt: intelligentsia, proletariaat en boerenstand, is aangevuld met de niet minder befaamde 'programmatische' drieëenheid: socialisatie van de grond - coöperaties - vastketening aan het landaandeel.

Vergelijkt u dat eens met het program van de 'Iskra', dat het gehele strijdende proletariaat een homogeen einddoel toont, zonder dit tot een 'minimum' terug te brengen en zonder het terwille van de aanpassing aan de opvattingen van bepaalde achterlijke lagen van het proletariaat of van de kleine producenten te degraderen. De weg tot het bereiken van dit doel is dezelfde in de stad en op het platteland: de klassenstrijd van het proletariaat tegen de bourgeoisie. Maar buiten deze klassenstrijd wordt op ons platteland nog een andere strijd voortgezet: de strijd van de totale boerenstand tegen de overblijfselen van de lijfeigenschap. En ook in deze strijd belooft de partij van het proletariaat haar steun aan de totale boerenstand en spant zij zich in om aan de revolutionaire drang van de boeren het juiste doel te wijzen en hun opstand tegen hun werkelijke vijand te richten, want de partij beschouwt het als oneerlijk en onwaardig om de boeren te behandelen als onmondige mensen en om voor hen het feit te verbergen dat zij tegenwoordig en direct alleen maar de volledige liquidatie van alle sporen en resten van de lijfeigenschap en alleen maar de zuivering van de weg voor de verdere en moeilijkere strijd van het gehele proletariaat tegen de hele burgerlijke maatschappij kunnen bereiken.

Verschenen in de nrs. 23 en 24
van de 'Iskra' op 1 augustus en
1 september 1902.

Deel 6, blz. 377-398.

DE FUNDAMENTELE STELLING TEGEN DE SOCIAAL-REVOLUTIONAIRES

De fundamentele stelling die ik naar voren breng tegen de sociaal-revolutionairen en ter beoordeling *van alle* facetten van de activiteit (en van het hele wezen) van deze richting, bestaat in het volgende: *de hele richting van de sociaal-revolutionairen en hun hele partij zijn niets anders dan een poging van de kleinburgerlijke intelligentsia om onze arbeidersbeweging en dus ook de hele socialistische en de hele revolutionaire beweging in Rusland te escamoteren.*

Ik haast mij om een verklaring te geven voor het feit waarom ik in deze voor mij zo belangrijke stelling het weinig gebruikelijke en voor de meeste lezers zonder twijfel onbegrijpelijke vreemde woord niet heb kunnen vermijden. Escamoteren betekent eigenlijk bedriegen, zichzelf door bedrog de vruchten van andermans arbeid toeëigenen en op die manier dat hele werk tenietdoen, weggoochelen, ontfutselen e.d. Het is dus niet moeilijk te zien waarom ik de Russische uitdrukkingen heb verworpen en een buitenlands woord heb moeten kiezen. Woorden als bedriegen, ontfutselen en weggoochelen roepen bij ons dwangmatig de voorstelling op van een vooropgezette, bewuste leugen – dat in de eerste plaats – en ten tweede de voorstelling van zelfzuchtige, eerloze motieven aan de kant van degene die zich van deze leugen bedient. Echter, het is verre van mij om de sociaal-revolutionairen zoiets als een bewuste leugen of eerloze beweegredenen te willen verwijten. Niets van dien aard! Ik twijfel er niet aan

of de sociaal-revolutionairen hebben als richting, als 'partij' *louter en alleen* kunnen ontstaan (of zich kunnen handhaven sinds de tijd van de Narodnaja Wolja²⁴) en hebben in de laatste tijd tot op zekere hoogte vaste voet kunnen krijgen, omdat zij zonder enige twijfel revolutionair gezinde en zelfs door heldhaftige zelfverloochening bezielde mensen voor zich hebben kunnen winnen, mensen die met de grootst mogelijke oprechtheid bereid zijn om hun leven op te offeren in het belang van de vrijheid en in het belang van het volk. Maar het feit dat mensen oprecht en vol overtuiging een bepaald sociaal-politiek standpunt innemen houdt nog in geen enkel opzicht een antwoord in op de vraag of dit standpunt niet zonder meer onjuist en innerlijk tegenstrijdig is. Moet ook niet de meest nobele activiteit die van dit standpunt uitgaat door zijn resultaten (hoewel onbewust en tegen de wil van de handelende persoon in) onvermijdelijk tot een 'escamotage' van de arbeidersbeweging worden, deze van de juiste weg afbrengen, in een slop voeren, enz.?

Ik wil proberen om mijn gedachte te verduidelijken aan de hand van een voorbeeld. Stelt u zich voor dat wij ons in een reusachtig, duister en vochtig, dicht en bijna maagdelijk woud bevinden. Stelt u zich voor dat het in cultuur brengen van de hele door het bos bedekte of ingesloten strook land alleen maar mogelijk is door het bos af te branden en dat het in dit woud ontzettend moeilijk is om een vuur aan te steken en het brandende te houden. Daarvoor moet hout worden gedroogd dat overal in zo'n grote massa voorhanden is, maar dat zo moeilijk ontbrandt en in de bedompte en vochtige atmosfeer zo gemakkelijk en zo vaak weer uitgaat. Dan moet men de licht ontvlambare brandstof bij elkaar slepen. Men moet het vuur (de verbranding) voeden, het beschermen, elke nieuw opkomende vonk verzorgen, de vlam voortdurend laten opklaaien en op systematische wijze en aanhoudend die algehele brand voorbereiden zonder welke het vochtige en duistere bos niet zal ophouden een bos te zijn. En dit werk kost heel veel moeite, niet alleen door de externe, atmosferische omstandigheden, maar ook omdat er weinig van die exclusief geschikte brandstof aanwezig is, die onder geen enkele omstandigheid ophoudt met branden, die inderdaad al is ontvlamd

en nu brandt met een gestage vlam, in tegenstelling tot die talrijke dwaallichten die geen innerlijke kracht hebben en die ook in het verleden al zo vaak zijn opgevlamd, om na een korte brandduur weer uit te doven. En nu deze fundamentele brandstof al zo ver in vlam is geraakt, dat ze een algemene temperatuurstijging heeft veroorzaakt en daardoor ook kracht en licht heeft verleend aan de grote massa van de andere, op dwaalsporen leidende vuurtjes – nu verschijnen er plotseling lieden die met veel aplomb verklaren: wat moet je toch geborneerd zijn om te geloven aan het verouderde dogma van die exclusief fundamentele en exclusief betrouwbare brandstof! Wat is het toch een sjabloon om alle overige vuurtjes alleen maar te beschouwen als bijkomende elementen en het als je plicht te zien je onvoorwaardelijk en tegen iedere prijs, vóór alles en het allermeeest alleen maar vast te houden aan deze *éne* brandstof! Wat is het toch eenzijdig om aldoor maar de werkelijke algehele bosbrand voor te bereiden, voor te bereiden en nog eens voor te bereiden, terwijl je het die vrese-lijke schurken, de boomtoppen, blijft toestaan om de vochtigheid en de duisternis te beschermen en te steunen. Raketten moet je afschieten, die de boomtoppen doen neervallen en ze verzengen, je moet alle duistere krachten schrik aanjagen en een grote sensatie veroorzaken, een ongehoorde opwindung, geestdrift en prikkeling. En deze lieden gaan monter aan het werk. Met een zucht van verlichting gooien zij de achterhaalde vooroordelen over die lastige fundamentele brandstof overboord. In alle gemoedsrust nemen zij Jan en Alleman in hun midden op, zonder ook maar een gedachte te wijden aan hun bedoelingen, meningen, overtuigingen of toekomstvisies: wij zijn een partij van de daad en het zal ons een zorg zijn of sommigen van ons zich vastklampen aan opvattingen die uitlopen op het blussen van de brand. Stoutmoedig eisen zij kritiekloosheid jegens alle vuurtjes en het schieten met raketten, en vol geringschatting zetten zij de lessen uit het verleden aan de kant: er is tegenwoordig toch aanzienlijk meer brandstof en daarom is ook de uiterste lichtvaardigheid toegestaan!... Mag men gezien alle schade die zulke mensen toebrengen aan de beweging dus aannemen dat het eenvoudige bedriegers zijn? In geen geval. Het zijn

helemaal geen bedriegers, ze zijn alleen maar bedreven in de... pyrotechniek!

Hierin bestaat onder meer mijn antwoord aan die sociaal-revolutionairen, die heel simpel de uitdrukking 'avonturier' vertalen met de uitdrukking 'spitsboef' (de heer Rafailow in Genève) en 'oplichter' (de heer Zjitlowski²² in Bern). Mijne heren, heb ik hun geantwoord, u hoeft toch niet alles meteen te interpreteren in de zin van het wetboek van strafrecht! Men mag de avonturen van een revolutionaire richting, een innerlijk tegenstrijdige, beginselloze, onbestendige richting, die haar inhoudsloosheid verbergt achter grootdoenerij en die daardoor onvermijdelijk veroordeeld is tot een bankroet, niet verwisselen met de avonturen van zwendelaars, die uitstekend weten dat zij strafbare handelingen begaan en die zich bewust moeten zijn van het feit dat zij betrapt kunnen worden. Wij hebben u beticht van avonturisme en hebben zonder poespas gezegd (zie de nrs. 23 en 24 van de 'Iskra'*) dat dit voortvloeit uit uw volledige beginselloosheid in alle fundamentele vraagstukken van het internationale socialisme, uit de ongehooflijke wirwar van opvattingen in uw in allerlei gebrouwen en de 'cliënt' met een pikante saus geserveerde agrarische program, en uit de onbestendigheid en de ongefundeerdheid van uw terroristische tactiek. En dan antwoordt u: Luister, luister, ze schelden ons uit voor avonturiers, voor spitsboeven en oplichters; ze krenken en beledigen ons! Maar, zeer geachte heren, dat geschreeuw lijkt er toch eigenlijk erg veel op, dat u in de grond van de zaak geen antwoord hebt.

Nu komt de vraag op, waaruit het bewijs voor de juistheid van de door mij opgestelde these moet bestaan. Welke kenmerkende trekken van de hele richting der sociaal-revolutionairen moet ik aantonen om mijn in deze stelling gegeven evaluatie van hun gehele richting te rechtvaardigen? Is deze evaluatie juist, dan zal (hopelijk) niet één ook maar enigszins gewetensvolle en serieuze socialist bestrijden, dat het noodzakelijk is om een dergelijke richting vastberaden en genadeloos te bestrijden en haar hele schadelijkheid aan te tonen voor de ogen van zo breed mogelijke lagen van het volk.

* Zie blz. 7-31 van de onderhavige uitgave. – Red.

OVER DE TAKEN VAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE BEWEGING

En om dit vraagstuk van alle kanten en tot op de bodem te kunnen ophelderen, stel ik voor om de aandacht vóór alles en primair te richten op de vraag waaruit de antwoorden op deze vraag moeten voortvloeien. Laten diegenen, die de juistheid van deze evaluatie wensen te weerleggen, zich niet beperken tot 'bezwaren' of 'correcties', maar laten ze even onomwonden antwoorden: welke punten naar *hun* mening bewezen dienen te worden om de juistheid van de naar voren gebrachte stelling te bevestigen?

Het kardinale punt van deze stelling (de escamotage van de arbeidersbeweging door de kleinburgerlijke intelligentsia) is het feit van de escamotage, met andere woorden: het feit van de fundamentele tegenstelling tussen de principes, het program van de 'partij' en de werkelijke houding jegens het revolutioniseringsproces van de moderne maatschappij. De tegenstelling bestaat hierin, dat de partij van de 'sociaal-revolutionairen' helemaal niet op het standpunt van het revolutionaire wetenschappelijke socialisme (=marxisme) staat, noch in de vraagstukken van de internationale, noch in de vraagstukken van de Russische beweging. In werkelijkheid wordt deze 'partij' gekenmerkt door een volledige beginselloosheid in alle belangrijkste principiële vraagstukken van het moderne socialisme. .*

Geschreven na 3 (16) november 1902. Voor het eerst gepubliceerd in 1936, in het tijdschrift 'Proletarskaja Rewoljoetsia', nr. 7.

Deel 7, blz. 51-55.

Wanneer schijnheilig koketteren met zowel de arbeidersklasse als met de 'legale' oppositie hand in hand gaat met het optreden van een horde verwilderde ploerten van het slag van een Wal of Obolenski,²³ dan betekent dit dat de regering die massa's en die geledingen van het volk wenst te demoraliseren en te scheuren, die zij niet bij machte is om te onderdrukken, waarbij zij om zich die taak gemakkelijker te maken, de weinig talrijke revolutionaire krachten wil verleiden tot de jacht op elk van deze ploerten afzonderlijk. Daarbij is het niet belangrijk of bepaalde vertegenwoordigers van de regering zich daarvan eigenlijk wel bewust zijn of hoe helder zij zich daarvan bewust zijn. Belangrijk is het feit, dat de tactiek, waartoe de regering door haar hele enorme politieke ervaring en door haar politie-instinct wordt gedreven, *in werkelijkheid* juist deze betekenis heeft. Wanneer de revolutionaire beweging diep doordringt in de werkelijk revolutionaire klassen van het volk en wanneer zij bovendien niet alleen in de diepte, maar ook in de breedte groeit, zodat ze binnen korte tijd tot een onoverwinnelijke kracht belooft uit te groeien, dan is het voor de regering voordelig om de beste revolutionaire krachten te provoceren tot de jacht op de klein-geestige aanvoerdere van de meest schandalige gewelddaden. Wij mogen ons echter niet laten provoceren. Wij mogen niet meteen bij de eerste donderslagen van het jaarlijk revolutionaire volksonweer ons hoofd verliezen en er blindelings op los stormen; om ons verstand en ons geweten te ontlasten mogen wij de hele ervaring van Europa en de ervaring van Rusland, alle ook maar enigszins scherp omliggende socialistische overtuigingen en alle aanspraken op een beginseltrouwe,

* Hier breekt het handschrift af. — Red.

van avonturen afkerige tactiek niet overboord werpen. Wij mogen niet toelaten, dat de poging gelukt om het gedoe van de Narodowoltsy²¹ te herstellen en om alle theoretische en praktische fouten daarvan te herhalen, deze poging die door de sociaal-revolutionairen is ondernomen en die ze steeds weer ondernemen. Op de demoralisatie van de massa's en op het provoceren van de revolutionairen mogen wij niet antwoorden met een 'program' dat de deur wijd openzet voor de meest schadelijke oude fouten en voor nieuwe schommelingen in het denken, en ook niet met een tactiek, die de afstand tussen de revolutionairen en de massa's vergroot, die de voornaamste oorzaak vormt voor onze zwakte en van ons onvermogen om de beslissende strijd direct aan te binden. Wij dienen te antwoorden met het leggen van verbindingen tussen de revolutionairen en het volk en het leggen van een dergelijke verbinding kan vandaag de dag niet anders plaatsvinden dan door de ontwikkeling en de versterking van de sociaal-democratische arbeidersbeweging. Alleen de arbeidersbeweging wekt de werkelijk revolutionaire en progressieve klasse op, die bij een ineenstorting van de huidige politieke en sociale toestanden niets te verliezen heeft, de klasse die het laatste en onvermijdelijke produkt vormt van deze toestanden, de klasse die alleen de onvoorwaardelijke en onverzoonlijke vijand van deze toestanden is. Slechts steunend op de theorie van het revolutionaire marxisme en op de ervaringen van de internationale sociaal-democratie kunnen wij onze revolutionaire beweging versmelten met de arbeidersbeweging en een onoverwinnelijke sociaal-democratische beweging in het leven roepen. Alleen uit naam van een partij die daadwerkelijk tot een arbeiderspartij is geworden kunnen wij, zonder ontrouw te worden aan onze overtuigingen, alle progressieve elementen in ons land oproepen tot het revolutionaire werk en alle werkende, alle lijdende en onderdrukte mensen oproepen tot steun aan het socialisme.

*Geschreven eind november 1902.
Voor het eerst gepubliceerd in
1939, in nr. 1 van het tijdschrift
'Proletarskaja Rewoljoetsia'.*

Deel 2, blz. 56/57.

NIEUWE GEBEURTENISSEN EN OUDE VRAAGSTUKKEN

De korte 'stilstand' die onze revolutionaire beweging in de laatste twee of drie kwartalen onderscheidde van de daaraan voorafgaande tijd van snelle en stormachtige ontwikkeling schijnt op zijn eind te lopen. Hoe kort deze 'stilstand' ook was en hoe duidelijk iedere opmerkzame en ervaren beschouwer ook kon zien dat het ontbreken van openlijke uitingen van massale verontwaardiging bij de arbeiders (in zo'n korte spanne tijds) geenszins een stilstand betekent in de groei van deze verontwaardiging in de breedte en in de diepte, niettemin klonken bij onze intelligentsia, die weliswaar revolutionair gezind is, maar vaak noch een doorlopende verbinding met de arbeidersklasse, noch een hecht fundament van duidelijk omlijnde socialistische overtuigingen heeft, aan de ene kant talrijke stemmen van kleinmoedigheid en ongeloof aan de proletarische massabeweging op, maar anderzijds ook stemmen ten gunste van een herhaling der oude tactiek van individuele politieke moorden, als zijnde een nu noodzakelijke en onontkoombare methode in de politieke strijd. In de weinige maanden die zijn verstreken sinds de demonstraties van het vorige seizoen, heeft bij ons al een 'partij' van 'sociaal-revolutionairen' kunnen ontstaan, die op hoge toon is begonnen over de ontmoedigende indruk van de demonstraties en die zegt dat 'het volk helaas nog niet zo spoedig zal...' en dat het *natuurlijk* gemakkelijk is om te praten en te schrijven over bewapening van het volk, maar dat je nu moet grijpen naar het 'individuele verzet' en dat je je niet

aan de dringende noodzaak van de door enkelingen bedreven terreur mag onttrekken met versleten verwijzingen naar altijd dezelfde, altijd maar diezelfde (voor de intellectueel die vrij is van het 'dogmatische' geloof aan de arbeidersbeweging vervelende en 'oninteressante'!) taak van de agitatie onder de massa's van het proletariaat en van de organisatie der massale aanval.

Maar dan breekt er in Rostow-aan-de-Don²⁴ een van de op het eerste gezicht meest gewone en 'alledaagse' stakingen uit en die leidt tot gebeurtenissen, die in het oog lopend de hele zinloosheid en de hele schadelijkheid van de door de sociaal-revolutionairen ondernomen poging laten zien om het gedoe van de Narodowoltsy met al zijn theoretische en tactische fouten te restaureren. De staking, die is begonnen met zuiver economische eisen en die vele duizenden arbeiders ging omvatten, ontwikkelt zich snel tot een politieke gebeurtenis, hoewel er in uiterst onvoldoende mate aan wordt deelgenomen door georganiseerde revolutionaire krachten. Volksmenigten, die volgens het getuigenis van vele deelnemers het aantal van twintig- à dertigduizend bereiken, houden politieke vergaderingen, die door hun ernst en hun georganiseerdheid verbazing wekken en waarop sociaal-democratische vlugschriften worden voorgelezen en hartstochtelijk worden bediscussieerd, waar politieke redevoeringen worden gehouden en waar aan heel toevallige en niet voorgelichte vertegenwoordigers van het werkende volk de fundamentele waarheden van het socialisme en van de politieke strijd uiteen worden gezet, vergaderingen, tijdens welke praktisch en 'aanschouwelijk' onderwijs wordt gegeven in de omgang met soldaten en in het benaderen van de soldaten. Autoriteiten en politie verliezen het hoofd (wellicht ten dele door de onbetrouwbaarheid van de troepen?) en zijn niet in staat om te verhinderen dat er in het verloop van een paar dagen politieke massamanifestaties plaatsvinden in de open lucht zoals Rusland ze nog nooit heeft gezien. En als er tenslotte militairen worden ontboden, biedt de menigte daar verbitterd verzet tegen, en de moord op een kameraad wordt de volgende dag aanleiding tot een politieke demonstratie bij zijn grafkist. . . De sociaal-revolutionairen zien de zaak trouwens waarschijnlijk in een

ander licht en van hun standpunt uit bezien was het vast 'doelmatiger' geweest wanneer de zes in Rostow vermoorde kameraden hun leven hadden gegeven voor een aanslag op de een of andere ploert van de politie!

Wij zijn echter van mening dat alleen massale bewegingen, die verbonden zijn met een voor iedereen duidelijk zichtbare groei in het politieke bewustzijn en in de revolutionaire activiteit van de arbeidersklasse, de aanduiding van *werkelijk revolutionaire* handelingen verdienen en in staat zijn om daadwerkelijk bemoedigend in te werken op hen die voor de Russische revolutie strijden. Wij zien hier niet het veelgeprezen 'individuele verzet', welks verbinding met de massa alleen maar bestaat uit woordenrijke verklaringen, het afdrukken van gevelde vonnissen enz. Wij zien het werkelijk verzet van de menigte en de ongeorganiseerdheid, de slechte voorbereiding, de spontaneïteit van dit verzet herinneren ons eraan hoe dwaas het is wanneer men zijn revolutionaire krachten overschat en hoe misdadig het is wanneer men de taak verwaarloost deze onder onze ogen metterdaad strijdende menigte beter te organiseren en voor te bereiden. Niet door middel van schoten aanleiding bieden tot sensatie en stof voor de agitatie en het politieke denken, maar de stof die door het Russische leven in overvloed wordt aangeboden bewerken, benutten en in eigen hand leren nemen – dat is de enige taak die een revolutionair waardig is. De sociaal-revolutionairen kunnen zichzelf niet voldoende prijzen, hoe groot de 'agiterende' werking wel is van de politieke moorden waarover zowel in de liberale salons als in de kroegen van het eenvoudige volk zoveel wordt gefluisterd. Het maakt voor hen niets uit (zij zijn immers niet belast met willekeurige beperkte dogma's van een ook maar enigszins duidelijk omlijnde socialistische theorie!) wanneer zij de politieke opvoeding van het proletariaat vervangen (of minstens aanvullen) door het verwekken van een politieke *sensatie*. Maar wij beschouwen *alleen* die gebeurtenissen als geschikt om een werkelijk en serieus 'agiterende' (stimulerende) en niet alleen stimulerende, maar ook (en dat is veel belangrijker) opvoedende invloed uit te oefenen, waarin de massa zelf handelend optreedt, gebeurtenissen die door de stemming van de massa worden

veroorzaakt, maar die niet met 'een bepaald doel' voor ogen door een of andere organisatie in scène worden gezet. Wij zijn van mening dat een honderdtal tsarenmoorden nooit zo'n stimulerende en opvoedende invloed kan uitoefenen als deze unieke deelname van tienduizenden arbeiders aan vergaderingen waarin hun levensbelangen en de samenhang tussen de politiek en deze belangen worden besproken – als deze deelname aan de strijd waardoor werkelijk nieuwe en nog 'onberoerde' lagen van het proletariaat worden *gewekt* tot een bewuster leven, tot een bredere revolutionaire strijd. Men komt ons vertellen over de desorganisatie in de regering (die gedwongen is om de heren Sipjagin te vervangen door de heren Plehwe en om de schurken van het laagste allooi 'uit te zoeken' voor haar dienst), maar wij zijn overtuigd, dat je door het *opofferen* van ook maar één enkele revolutionair – en laat het dan ook tegen tien ploerten zijn – alleen maar je eigen rijen desorganiseert, die toch al zo schaars zijn, zó schaars dat ze niet in staat zijn om al het werk te verrichten waarnaar onder de arbeiders 'vraag' bestaat. Wij zijn van mening dat je van een werkelijke desorganisatie van de regering *dán* en alleen *dán* kunt spreken wanneer de door de strijd zelf werkelijk georganiseerde brede massa's de regering ertoe brengen dat ze het hoofd verliest; wanneer de rechtvaardigheid van de door de leiders van de arbeidersklasse naar voren gebrachte eisen duidelijk wordt voor de massa's op de straten en zelfs duidelijk begint te worden voor een deel van de ter 'pacificatie' ingezette troepen; wanneer aan het militaire optreden tegen tienduizenden mensen een weifeling bij de autoriteiten voorafgaat, die geen werkelijke mogelijkheid hebben om er zich een beeld van te vormen waartoe dit militaire optreden zal leiden; wanneer de menigte ziet en voelt dat de op het slagveld van de burgeroorlog gesneuvelden hun eigen kameraden zijn, een deel van henzelf, en zij nieuwe haat in zichzelf ophoopt en het verlangen naar een vastberadener strijd tegen de vijand. Dan treedt niet de individuele ploert maar het hele tegenwoordige regiem op als vijand van het volk, waartegen de plaatselijke en de Petersburgse autoriteiten, de politie, de kozakken en de soldaten zullen optrekken, om nog maar te zwijgen van de gendarmes en de gerechts-

hoven, die als altijd alle volksoptstanden aanvullen en afsluiten.

Ja, opstanden. Hoe ver ogenschijnlijk het begin van deze stakingsbeweging in een verre provincieplaats ook afstond van een 'werkelijke' opstand, toch laten de voortzetting en de finale ervan onwillekeurig de gedachte aan een opstand opkomen. De alledaagsheid van de aanleiding voor de staking en de onbeduidendheid van de door de arbeiders opgestelde eisen werpen een bijzonder fel licht, zowel op de geweldige kracht van de solidariteit onder het proletariaat, dat meteen begreep dat de strijd van de spoorwegarbeiders een gemeenschappelijke zaak is, als op zijn gevoeligheid voor politieke ideeën, voor de politieke propaganda, maar ook op de bereidheid om in een openlijke strijd tegen de soldaten tot op het laatst zijn rechten te verdedigen op een vrij leven en op een vrije ontwikkeling, die reeds zijn geworden tot het elementaire gemeengoed van alle denkende arbeiders. En het Don-Comité had duizend keer gelijk toen het in een vlugschrift, dat wij elders volledig afdrukken, verklaarde 'aan alle burgers' dat de staking van Rostow een eerste stap betekende tot de algemene verheffing van de Russische arbeiders naar de eis van de politieke vrijheid. Bij dergelijke gebeurtenissen nemen wij metterdaad met eigen ogen waar, hoe de algemene gewapende opstand van het volk tegen de absolutistische regering niet alleen rijpt als idee in de hoofden en de programs van de revolutionairen, maar ook als de onvermijdelijke, praktisch-natuurlijke, *volgende* stap van de beweging zelf, als resultaat van de groeiende verontwaardiging, de groeiende ervaring, de groeiende stoutmoedigheid van de massa's, die door de Russische werkelijkheid zulke waardevolle lessen en zo'n uitstekende opvoeding krijgen.

De onvermijdelijke en natuurlijke stap, heb ik gezegd – en ik wil daarbij meteen een voorbehoud maken: *alleen wanneer* wij onszelf niet toestaan ook maar één voetbreedte af te wijken van de zich ons steeds meer opdringende en onafwendbaar voor ons liggende taak om deze zich reeds verheffende massa's te helpen, zodat ze zich stoutmoediger en eensgezinder verheffen, om hun niet twee, maar tientallen straat-sprekers en leiders te geven om een werkelijke strijdorgani-

satie te scheppen, die in staat is om de massa's te leiden, en niet een zogenaamde 'strijdorganisatie', die alleen maar onvindbare individualisten leidt (wanneer ze dat al doet). Die taak is zwaar, dat is waar, maar met het volste recht kunnen wij de in de laatste tijd zo vaak en zo ongelukkig geciteerde woorden van Marx aanpassen en zeggen: 'Tedere stap van een *werkelijke* beweging is belangrijker dan een dozijn' individuele aanslagen en verzetsacties en is belangrijker dan honderd organisaties en 'partijen'²⁵ die alleen maar uit intellectuelen bestaan.

Naast de strijd in Rostow treden onder de politieke feiten van de laatste tijd de veroordelingen van demonstranten op de voorgrond. De regering heeft besloten om alle intimidatiemiddelen te gebruiken, van lijfstraffen tot tuchthuis. En wat voor een uitmuntend antwoord hebben de arbeiders haar gegeven, wier redevoeringen voor de rechtbank wij hier elders weergeven – en hoe leerrijk is dit antwoord voor allen die zich hees hebben geschreeuwd over de ontmoedigende invloed van de demonstraties, niet met de bedoeling om tot verder werken langs dezelfde weg aan te sporen, maar om dat beruchte individuele verzet te prediken! Deze redevoeringen vormen een uitstekend, uit de diepste diepten van het proletariaat voortkomend commentaar op gebeurtenissen als die in Rostow en ze vormen tegelijkertijd opmerkelijke verklaringen ('openlijke manifestaties' zou ik zeggen, als dit net een specifieke uitdrukking van de politie was), die ontzettend veel bemoediging bieden bij het langdurige en moeilijke werk aan de 'werkelijke' stappen van de beweging. Opmerkelijk in deze redevoeringen is de eenvoudige, treffend nauwkeurige schildering van hoe de overgang zich voltrekt van de meest alledaagse, *miljoenen en honderden miljoenen maal* terugkerende feiten rond 'de druk, de ellende, de knechting, de vernedering en de uitbuiting' van de arbeiders in de moderne samenleving, naar het groeien van hun 'verontwaardiging' en naar de revolutionaire openbaring van deze verontwaardiging (ik heb de uitdrukkingen die ik bepaald *moest* gebruiken om de redevoeringen van de arbeiders in Nizjni-Nowgorod te kenmerken in aanhalingstekens gezet, want het zijn diezelfde beroemde woorden van Marx op de laatste bladzijden in het

eerste deel van 'Het kapitaal', die bij de 'critici', de opportunisten, de revisionisten enz. zoveel lawaaijige en mislukte pogingen hebben veroorzaakt om de sociaal-democraten te weerleggen en hen op een leugen te betrappen).

Juist omdat eenvoudige, naar hun ontwikkeling in het geheel geen vooruitstrevende arbeiders deze redevoeringen hebben gehouden, omdat zij niet eens als leden van een of andere organisatie hebben gesproken, maar als mensen uit de massa, juist omdat zij zich niet hebben beroepen op hun persoonlijke overtuiging, maar op feiten uit het leven van iedere proletariër of halfproletariër in Rusland – juist daarom oefenen hun conclusies: 'daarom zijn wij bewust in een demonstratie opgetrokken tegen de absolutistische regering' zo'n bemoedigende invloed uit. De alledaagsheid en de 'massaliteit' van de feiten waaruit zij hun conclusies hebben getrokken bieden waarborgen dat duizenden, tienduizenden en honderduizenden anderen ook tot deze conclusie kunnen en ook zonder meer zullen komen, wanneer wij de kunst verstaan om de systematische, principiële en alzijdig revolutionaire (sociaal-democratische) invloed op hen voort te zetten, uit te breiden en te consolideren. Wij zijn bereid om het tuchthuis in te gaan voor de strijd tegen de politieke en economische knechtschap, want wij hebben de adem van de vrijheid gevoeld, zeiden vier arbeiders in Nizjni-Nowgorod. Wij zijn bereid de dood onder ogen te zien – antwoordden als het ware duizenden in Rostow, toen zij voor een paar dagen de vrijheid van politieke vergaderingen hadden bevochten en een hele reeks aanvallen van militairen op de onbewapende volksmenigte afsloegen.

In dit teken zult gij overwinnen! – dit is alles wat ons nog rest te zeggen tegen al diegenen, die ogen hebben om te zien en oren om te horen.

De 'Iskra', nr. 29
van 1 december 1902.

Deel 7, blz. 58-64.

AANTEKENINGEN

¹ Het artikel 'Revolutionair avonturisme', dat door Lenin in juli-augustus 1902 werd geschreven, is gewijd aan een kritiek op de theorie, de tactiek en het agrarische program van de partij der sociaal-revolutionairen. De sociaal-revolutionairen vormden een kleinburgerlijke partij in Rusland; ze ontstond eind 1901 - begin 1902 als gevolg van een fusie tussen verschillende narodistische groepen en kringen. De sociaal-revolutionairen zagen geen klasseverschillen tussen het proletariaat en de kleine bezitters, zij versluierden de opbouw in klassen en de tegenstellingen binnen de boerenstand en wezen de leidende rol van het proletariaat in de revolutie af. Kenmerkend voor de sociaal-revolutionairen was het avonturisme in de politiek; hun voornaamste strijdmethode tegen de autocratie bestond uit de individuele terreur.

Het agrarische program van de sociaal-revolutionairen voorzag in de liquidatie van de particuliere eigendom van de grond en de overdracht ervan in handen van de dorpsgemeenschappen, in de doorvoering van het 'arbeidsbeginsel' en het 'egalitaire' grondgebruik, terwijl het ook voorzag in de ontwikkeling van coöperaties. In dit program, dat door de sociaal-revolutionairen 'socialisatie van de grond' werd genoemd, zat in werkelijkheid niets socialistisch. Tegelijkertijd merkte Lenin echter op, dat alhoewel de eis van het egalitaire gebruik niet socialistisch was, deze toch een historisch gezien progressief karakter had, daar hij gericht was tegen het reactionaire grondbeheer door de landheren.

De partij van de bolsjewiki ontmaskerde de pogingen van de sociaal-revolutionairen om zich voor te doen als socialisten en zij voerde een aanhoudende strijd tegen de sociaal-revolutionairen om de invloed op de boeren, waarbij zij de schadelijkheid van de tactiek der individuele terreur voor de arbeidersbeweging onthulde. Tegelijkertijd kwamen de bolsjewiki onder bepaalde omstandigheden tot tijdelijke overeenkomsten met de sociaal-revolutionairen in de strijd tegen het tsarisme.

Het ontbreken van een klassebepaalde homogeniteit onder de boeren was de oorzaak voor de politieke en ideologische onstandvastigheid, voor de organisatorische verbrokkeldheid in de partij der sociaal-revolutionairen en voor hun voortdurende weifelingen tussen de liberale bourgeoisie en het proletariaat. Na de nederlaag van de revolutie van 1905-1907 begon een aanzienlijk deel van de sociaal-revolutionairen en van de partijleiding over te gaan naar de standpunten van het burgerlijke liberalisme. In de jaren van de Eerste Wereldoorlog namen de sociaal-revolutionairen de standpunten van het sociaal-chauvinisme in.

Na de overwinning van de burgerlijk-democratische Februari-revolutie van 1917 maakten de leiders van de sociaal-revolutionairen deel uit van de burgerlijke Voorlopige Regering. De partij van de sociaal-revolutionairen weigerde haar steun aan de eis van de boeren om het beheer van de grond door de landheren te liquideren en zij trad op voor het behoud van het adellijke grondbezit; de ministers van de Sociaal-revolutionaire Partij zonden strafexpedities uit tegen de boeren, die de grond van de landheren hadden bezet.

Eind november 1917 vormde de linkervleugel van de sociaal-revolutionairen de zelfstandige partij van de linkse sociaal-revolutionairen. Bij hun streven om hun invloed onder de massa's van de boeren te behouden erkenden de linkse sociaal-revolutionairen de Sowjet-macht formeel en kwamen zij tot overeenstemming met de bolsjewiki, maar al spoedig gingen zij de weg op van strijd tegen de Sowjet-macht.

In de jaren van de buitenlandse interventie en de Burgeroorlog maakten de sociaal-revolutionairen zich schuldig aan contrarevolutionaire ondermijnende activiteiten; zij ondersteunden op actieve wijze de intervenen en de witgardisten; zij namen deel aan contrarevolutionaire samenzweringen en organiseerden terroristische daden tegen activisten van de Sowjet-staat en de Communistische Partij. Na afloop van de Burgeroorlog gingen de sociaal-revolutionairen door met hun vijandige activiteiten tegen de Sowjet-staat. Blz. 7

² D.w.z. het tijdperk na de opheffing van de lijfeigenschap in Rusland in 1861. Blz. 7

³ *Stroewe, P. B.* - burgerlijk econoom en publicist en een der leiders van de partij der Kadetten. In de jaren negentig de voornaamste vertegenwoordiger van het 'legale marxisme', met 'aanvullingen' en een 'kritiek' op de economische en filosofische leer van Karl Marx; hij streefde ernaar het marxisme en de arbeidersbeweging aan te passen aan de belangen van de bourgeoisie. Was na de Socialistische Oktober-revolutie een vijand van de Sowjet-macht en een witte emigrant. Blz. 7

⁴ Op 2 april 1902 schoot de sociaal-revolutionair Balmasjew de minister van binnenlandse zaken Sipjagin neer, als protest tegen de wrede onderdrukingsmaatregelen van de regering, gericht op het neerslaan

van de sociale beweging in het land. De moord op Sipjagin was de eerste daad van terrorisme die werd gepleegd door de 'Strijdorganisatie' van de sociaal-revolutionairen. Blz. 8

⁵ *'Wjestnik roesskoj rewoljoetsii'* (Heraut van de Russische revolutie), 'een sociaal-politiek overzicht' - een illegaal tijdschrift, dat tussen 1901 en 1905 werd uitgegeven. Was vanaf nummer 2 het theoretische orgaan van de Sociaal-revolutionaire Partij. Blz. 8

⁶ *'Rewoljoetsionnaja Rossia'* (Het revolutionaire Rusland) - een illegaal tijdschrift van de sociaal-revolutionairen. Werde uitgegeven tussen 1901 en 1905. Blz. 11

⁷ Het 'economisme' - een opportunistische stroming in de Russische sociaal-democratie aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Een variëteit van het internationale opportunisme. De 'economisten' beperkten de taken van de arbeidersklasse tot de economische strijd voor loonsverhoging, verbetering in de arbeidsomstandigheden enz. en zij beweerden, dat de politieke strijd de zaak zou zijn van de liberale bourgeoisie, waarbij zij de leidende rol van de partij der arbeidersklasse ontkenden. In hun verering voor de spontaneïteit van de arbeidersbeweging hechtten de 'economisten' steeds minder waarde aan een revolutionaire theorie; zij ontkenden de noodzaak om in de arbeidersbeweging het socialistische bewustzijn van een marxistische partij in te brengen en maakten daardoor de weg vrij voor de burgerlijke ideologie. De 'economisten' verdedigden de verbrokkeldheid en het sporadische optreden in de sociaal-democratische beweging en zij traden op tegen de oprichting van een gecentraliseerde partij van de arbeidersbeweging. Blz. 12

⁸ *Plehwe, W. K.* - een reactionair staatsman in het tsaristische Rusland; na de moord op Sipjagin in 1902 minister van binnenlandse zaken. Blz. 16

⁹ *'Iskra'* (De vonk) - de eerste illegale marxistische krant voor geheel Rusland, die door Lenin in december 1900 werd opgericht in het buitenland, vanwaar ze in het geheim naar Rusland werd verzonden. Blz. 17

¹⁰ *Hertz, Friedrich Otto* - een Oostenrijks econoom en revisionistisch sociaal-democraat; hij verzette zich tegen de marxistische leer inzake het agrarische vraagstuk en probeerde de 'levensvatbaarheid' van het kleine boerenbedrijf aan te tonen en de mogelijkheid daarvan om zich te weer te stellen tegen de concurrentie van het grote bedrijf. Blz. 19

¹¹ Het *narodisme* - een kleinburgerlijke stroming in de revolutionaire beweging in Rusland, die ontstond in de jaren zestig en zeventig van de negentiende eeuw. De narodniki streefden naar de afschaffing van de autocratie en naar de overdracht van de zich in adellijk bezit bevindende grond aan de boeren. Tegelijkertijd ontkenden zij de wet-

matigheid van het ontstaan van kapitalistische verhoudingen in Rusland en in overeenstemming hiermee beschouwden zij niet het proletariaat als de voornaamste revolutionaire kracht, maar de boeren, waarbij zij in de dorpsgemeenschap de kiem van het socialisme zagen. In hun streven om de boeren te verheffen tot de strijd tegen de autocratie trokken de narodniki naar het platteland, 'onder het volk', maar daar ondervonden zij geen steun.

Het socialisme van de narodniki was utopisch van aard, daar het niet steunde op de werkelijke ontwikkeling van de maatschappij. Het narodisme heeft een reeks etappes doorgemaakt, die de evolutie van de revolutionaire democratie naar het liberalisme voltooide.

In de jaren tachtig en negentig gingen de narodniki de weg op van verzoening met het tsarisme; zij gaven uitdrukking aan de belangen van de rijke boeren en bestreden het marxisme. Blz. 19

¹² Bedoeld wordt hier een van de 'Gedichten in proza' van de Russische schrijver I. S. Toergenev, met de titel 'Levensregel'. Blz. 22

¹³ 'Zarja' (De dageraad) - marxistisch wetenschappelijk-politiek tijdschrift, dat in de jaren 1901-1902 in Stuttgart werd uitgegeven door de redactie van de 'Iskra'. Blz. 23

¹⁴ De kathedersocialisten (of 'kathedersocialisten') waren de vertegenwoordigers van een der stromingen binnen de burgerlijke politieke economie, die in Duitsland ontstond in de jaren zeventig en tachtig van de negentiende eeuw. Vanaf de leerstoelen aan de universiteiten predikten zij onder het mom van socialisme het burgerlijk-liberale reformisme. De kathedersocialisten beweerden dat de burgerlijke maatschappij boven de klassen zou staan, dat ze in staat zou zijn om elkaar vijandige klassen tot verzoening te brengen en geleidelijk het socialisme in te voeren, zonder de belangen van de kapitalisten te benadelen en zoveel mogelijk rekening houdend met de eisen van de arbeiders. In Rusland werden de opvattingen van de kathedersocialisten gepredikt door de 'legale marxisten'. Blz. 25

¹⁵ W. W. (Worontsov, W. P.) - een der ideologen van het liberale narodisme in de jaren tachtig en negentig van de negentiende eeuw. Blz. 26

¹⁶ Sazonov, G. P., Jozzov, N-on (Danielson, N. F.), Hofstetter, I. A. - liberale narodniki.

Totomians, W. F. - een burgerlijk Russisch econoom. Blz. 27

¹⁷ Boelgakow S. N. - een burgerlijk Russisch econoom, die een revisie had opgesteld van Marx' leer over het agrarische vraagstuk, waarbij hij de verpaupering van de volksmassa's verklaarde uit de zogenaamde 'wet van de verminderende vruchtbaarheid van de grond'. Blz. 27

¹⁸ Zemstvo - het zogenaamde plaatselijke zelfbestuur onder leiding van de adel in de centrale goevernementen van het tsaristische Rusland,

dat in 1864 werd ingesteld. De competentie van de zemstvo's bleef beperkt tot zuiver plaatselijke economische vraagstukken (de bouw van ziekenhuizen, de aanleg van wegen, de statistiek en de verzekeringen). Hun bezigheden vonden plaats onder controle van de goeverneurs en van de minister van binnenlandse zaken, die de regering onwelgevallige beschikkingen konden tegenhouden. Blz. 27

¹⁹ Babeuf (1760 - 1797) - een revolutionair en communist; deelnemer aan de burgerlijke revolutie in Frankrijk aan het eind van de achttiende eeuw; hij organiseerde een geheim genootschap, dat in 1796 probeerde de macht van de uitbuitende klassen omver te werpen. Babeuf erkende de noodzaak voor een revolutie, de gewelddadige vernietiging van de particuliere eigendom en de instelling van een communistische structuur, maar de gewapende opstand stelde hij zich voor als een samenzwering van een groepje intellectuelen, zonder deelname van de massa's en zonder de leiding van een revolutionaire partij.

Lewitski - een liberale narodnik en oprichter van landbouwartels in het goevernement Cherson in de jaren negentig van de negentiende eeuw. De narodniki en de sociaal-revolutionairen beschouwden de landbouwartels als een van de middelen om het kapitalisme te keren en een vreedzame 'socialisatie van het platteland' te verwezenlijken (zonder klassenstrijd en revolutie). Blz. 28

²⁰ Pobedonostsev, K. P. - een reactionair staatsman in het tsaristische Rusland; opperprocurator van de Synode, feitelijk hoofd van de regering en voornaamste inspirator van de adellijke reactie. Blz. 30

²¹ Narodnaja Wolja, de Narodowoltsy - leden van de 'Narodnaja Wolja' (Volkswil), een geheime politieke organisatie van terroristisch gezinde narodniki, die ontstond in augustus 1879. Terwijl zij de standpunten van het narodistische, utopische socialisme bleven innemen betraden de narodowoltsy de weg van de politieke strijd, waarbij zij de omverwerping van de autocratie en het winnen van politieke vrijheid beschouwden als hun voornaamste taak.

De narodowoltsy voerden een heldhaftige strijd tegen de tsaristische autocratie, maar daar zij uitgingen van de onjuiste theorie van de 'actieve' helden en de 'passieve' menigte, meenden zij de hervorming van de samenleving te kunnen bereiken zonder deelname van het volk, op eigen kracht en door middel van de individuele terreur, afschrikking en desorganisatie van de regering. Na 1 maart 1881 (de 'moord op tsaar Alexander II') vernietigde de regering via wrede vervolgingen, doodstraffen en provocaties de organisatie van de 'Narodnaja Wolja'. Blz. 33, 38

²² Ratailow (Gop, M. P.) - een der oprichters en theoretici van de partij der sociaal-revolutionairen.

Zjitelowski, Ch. I. - in de jaren tachtig aanhanger van de Narodnaja Wolja; steunde later de sociaal-revolutionairen. Blz. 35

²³ Wal, W. W. – tsaristisch generaal, die verordonneerde dat de op 1 mei 1902 gearresteerde demonstrerende arbeiders in de stad Wilno met de roede gestraft zouden worden.

Obolenski, I. M. – tsaristisch ambtenaar, die in 1902 met extreme wreedheid de boerenopstanden in het zuiden van Rusland onderdrukte. *Blz. 37*

²⁴ De staking in Rostow-aan-de-Don vond plaats van 2 tot 25 november 1902. *Blz. 40*

²⁵ Lenin doelt hier op de woorden van Karl Marx: 'Iedere stap van een werkelijke beweging is belangrijker dan een dozijn programs', uit zijn brief aan W. Bracke van 5 mei 1875. *Blz. 44*

De uitgeverij Progres stelt het zeer op prijs uw oordeel over de vertaling, de verzorging en de technische uitvoering van dit boek, als ook uw verdere wensen te vernemen. Ons adres is:

Zoebowski boulevard 17
Moskou USSR

В. И. Ленин
РЕВОЛЮЦИОННЫЙ АВАНТЮРИЗМ

На голландском языке